ĢENERĀLADVOKĀTA MACEJA ŠPUNARA [*MACIEJ SZPUNAR*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2018. gada 13. septembrī[1]

Lieta C-70/17

Abanca Corporación Bancaria SA
pret
Alberto García Salamanca Santos
(*Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa, Spānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Direktīva 93/13/EEK – Patērētāju tiesību aizsardzība – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – Hipotekārā aizdevuma līguma noteikums par kredīta pirmstermiņa atmaksu – 6. panta 1. punkts – 7. panta 1. punkts – Daļēja negodīguma atzīšana – Valsts tiesas pilnvaras – Dispozitīvas valsts tiesību normas piemērošana

un

Lieta C-179/17
Bankia SA
pret
Alfonso Antonio Lau Mendoza,
Verónica Yuliana Rodriguez Ramirez

(*Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 1, Spānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Direktīva 93/13/EEK – Patērētāju tiesību aizsardzība – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – Hipotekārā aizdevuma līguma noteikums par kredīta pirmstermiņa atmaksu – 6. panta 1. punkts – Valsts tiesas pilnvaras – Dispozitīvas valsts tiesību normas piemērošana

Satura rādītājs

I. Ievads 3

II. Atbilstošās tiesību normas 4

A. Savienības tiesības 4

1 Oriģinālvaloda – franču.

B. Spānijas tiesību akti 5

III. Pamatlietu rašanās fakti un prejudiciālie jautājumi 7

A. Lieta C-70/17 7

B. Lieta C-179/17 8

IV. Tiesvedība Tiesā 10

V. Analīze 11

A. Par lietā C-179/17 iesniegto prejudiciālo jautājumu pieņemamību 11

B. Par lietas būtību lietās C-70/17 un C-179/17 13

1. Vispārīgi apsvērumi 13

2. Ievada piezīmes 15

3. Atbilstošās judikatūras atgādinājums 16

a) Par valsts tiesas veiktu līguma noteikuma kā negodīga noteikuma kvalifikāciju 16

b) Par secinājumiem, kas ir jāizdara no līguma noteikuma negodīguma konstatēšanas 18

1) Vispārīgais noteikums Tiesas pastāvīgajā judikatūrā: valsts tiesai uzliktais pienākums novērst negodīga noteikuma piemērošanu, nepiešķirot tai tiesības pārskatīt tā saturu. 18

2) Izņēmums no noteikuma: spriedums *Kásler* un *Káslerné Rábai* 20

4. Par pirmo jautājumu lietā C-70/17: noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīguma konstatējuma tvērums saskaņā ar izklāstīto judikatūru 20

a) Bundesgerichtshof (Federālā augstākā tiesa) judikatūra attiecībā uz normu par noteikuma sadalīšanu 21

1) Bundesgerichtshof (Federālā augstākā tiesa) sniegtā interpretācija 21

2) Vienotais viedoklis Vācijas vairākuma doktrīnā 22

b) Strīdīgais noteikums 23

1) Noteikuma sadalāmība vai grozīšana tā glābšanas nolūkā 23

2) Vai, ņemot vērā Tiesas judikatūru, strīdīgā noteikuma mērķis ir saglabāts bez atsauces uz neveikto ikmēneša maksājumu skaitu, kas ļauj to piemērot? 25

5. Par otro jautājumu lietā C-70/17 un pirmo jautājumu lietā C-179/17: iespēja turpināt hipotekārās piedziņas procesu, piemērojot tādu dispozitīvu valsts tiesību normu kā LEC 693. panta 2. punkts 26

a) Vai attiecīgie hipotekārā aizdevuma līgumi var juridiski pastāvēt pēc strīdīgo negodīgo noteikumu svītrošanas? 27

b) Par LEC 693. panta 2. punkta kā dispozitīvas tiesību normas piemērošanu 29

c) Vai pēc noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīguma konstatējuma hipotekārās piedziņas procesa priekšrocības attaisno hipotekārās piedziņas procesa turpināšanu? 30

d) Par iespēju informēt patērētāju par priekšrocībām, kuras sniedz hipotekārās piedziņas procesa turpināšana: spriedums *Pannon GSM* 32

6. Par otro un trešo jautājumu lietā C-179/17 32

C. Noslēguma piezīme 32

VI. Secinājumi 33

I. Ievads

1. Ģenerāladvokāts A. Sadžo [*A. Saggio*] secinājumos, kas sniegti 1999. gada 16. decembrī apvienotajās lietās *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores*[2], norādīja, ka Tiesa šajās lietās bija aicināta pirmo reizi lemt par Padomes Direktīvu 93/13/EEK[3]. Toreiz Spānijas tiesa vērsās Tiesā jautājumā par tiesas pilnvarām pēc savas ierosmes pārbaudīt līgumu noteikumu negodīgumu. Cik man zināms, kopš tā laika Tiesa par šīs direktīvas interpretāciju pēc Spānijas tiesu lūguma ir lēmusi 26 reizes. Vairākums šo lūgumu tika iesniegti ekonomiskās krīzes laikā pēc sprieduma *Aziz*[4] pasludināšanas 2013. gada 14. martā.

2. Tiesas judikatūrai attiecībā uz Direktīvu 93/13 bija liela, pat izšķiroša nozīme iekšējā tirgus nostiprināšanā un patērētāju tiesību aizsardzībā, kas ir paredzētas šajā direktīvā un kopš tā laika ir neatņemama Eiropas Savienības patērētāju tiesību aizsardzības sastāvdaļa. Šis judikatūras darbs tika un vēl joprojām tiek veikts, cieši sadarbojoties ne tikai ar Spānijas tiesām, bet arī daudzām citu dalībvalstu tiesām.

3. Šajās lietās lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu atkal attiecas uz Direktīvas 93/13 interpretāciju. *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa, Spānija) un *Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 1, Spānija) it īpaši vaicā, vai *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) judikatūra attiecībā uz noteikumu par kredīta pirmstermiņa atmaksu ir saderīga ar šajā direktīvā paredzēto patērētāju tiesību aizsardzības sistēmu.

4. Ar saviem jautājumiem *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) būtībā jautā Tiesai, vai Savienības tiesībām ir pretrunā valsts judikatūra, saskaņā ar kuru valsts tiesa drīkst novērst negodīga noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu spēkā neesamību, grozot šo noteikumu un daļēji to aizstājot ar valsts tiesību normu, ļaujot finanšu iestādēm turpināt īpašo ar hipotēku apgrūtinātā īpašuma atsavināšanas procesu (turpmāk tekstā – "hipotekārās piedziņas process"), ciktāl šis process patērētājam parādniekam būtu labvēlīgāks nekā tiesvedībā, kurā lietu izskata pēc būtības, pasludināta notiesājoša nolēmuma izpilde.

2 No C-240/98 līdz C-244/98, EU:C:1999:620, 1. punkts.

3 Padomes Direktīva 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.).

4 C-415/11, EU:C:2013:164.

5. Tiesa vairākkārt ir lēmusi par šiem jautājumiem, un šajā ziņā tās judikatūra ir ne tikai pastāvīga un tiek piemērota dalībvalstīs vairākus gadus, bet to labi pārzina arī Savienības patērētāji. Tātad tai ir jālemj par to, vai tā vēlas mīkstināt vai apstiprināt savu judikatūru [5].

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

6. No Direktīvas 93/13 ceturtā apsvēruma izriet, "ka dalībvalstu pienākums ir nodrošināt to, ka ar patērētājiem noslēgtos līgumos nav negodīgu noteikumu".

7. Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā ir noteikts:

"Šī direktīva neattiecas uz līguma noteikumiem, kas ietver obligātas tiesību normas [..]."

8. Šīs direktīvas 3. panta 1. un 2. punktā ir paredzēts:

"1. Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

2. Noteikumu vienmēr uzskata par tādu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, ja tas sastādīts jau iepriekš un patērētājam tādēļ nav bijusi iespēja iespaidot tā saturu, jo īpaši saistībā ar iepriekš noformulētiem standartlīgumiem."

9. Direktīvas 4. pants ir formulēts šādi:

"1. Neskarot 7. pantu, līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs.

2. Noteikumu negodīguma novērtējums neattiecas ne uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, ne arī ar cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, ciktāl šie noteikumi ir vienkāršā, skaidri saprotamā valodā."

10. Šīs direktīvas 6. panta 1. punkts ir formulēts šādi:

"Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un, ka līgums pie tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem."

11. Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktā ir noteikts:

"Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos."

5 Lai gūtu vispārīgi priekšstatu par juridisko problemātiku, kas ir lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatā lietās C-92/16, C-167/16, C-486/16, C-70/17 un C-179/17, aicinu iepazīties ar maniem secinājumiem lietā C-486/16, kā arī lietās C-92/16 un C-167/16.

B. Spānijas tiesību akti

12. *Código Civil* (Civilkodekss) 1011. pantā ir paredzēts:

"Ikvienam, kurš savu saistību izpildē pieļauj tīšu maldināšanu, nolaidību, kavēšanos un jebkādā veidā pārkāpj šo saistību noteikumus, ir jāatlīdzina kaitējums, kas no tā izriet."

13. Civilkodeksa 1124. pantā ir noteikts:

"Iespēju izbeigt saistības savstarpējās attiecībās uzskata par implicītu, ja viena no līgumslēdzējām pusēm nepilda savas saistības.

Puse, kurai ir nodarīts kaitējums, var pieprasīt šo saistību izpildi vai līguma izbeigšanu, abos gadījumos ar atlīdzību par nodarīto kaitējumu un ar procentu likmi. Puse, kurai ir nodarīts kaitējums, var prasīt izbeigt līgumu arī pēc tam, kad tā ir izvēlējusies izpildi, ja izpilde ir izrādījusies neiespējama.

Tiesa apmierina prasību par līguma izbeigšanu, ja vien nepastāv pamats saistību izpildes termiņa noteikšanai."

14. Saskaņā ar 2000. gada 7. janvāra *Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil* (Civilprocesa likums 1/2000) [6] (turpmāk tekstā – "*LEC*"), tā redakcijā, kas piemērojama pamatlietām, 552. panta 1. punktu attiecībā uz negodīgu noteikumu pārbaudi pēc savas ierosmes:

"Tiesa pēc savas ierosmes pārbauda, vai kādu no noteikumiem, kas minēts 557. panta 1. punktā, var kvalificēt kā negodīgu. Ja tā uzskata, ka kādu no šiem noteikumiem var kvalificēt kā negodīgu, tā uzklausa puses 15 dienu laikā. Tās uzklausījusi, tā saskaņā ar 561. panta 1. punkta 3. apakšpunkta noteikumiem pieņem lēmumu piecu darba dienu laikā."

15. *LEC* 557. pants ir formulēts šādi:

"1. Ja izpilde ir norīkota attiecībā uz 517. panta 2. punkta 4), 5), 6) un 7) apakšpunktā minētajiem aktiem, kā arī citiem izpildāmiem dokumentiem, kas ir minēti 517. panta 2. punkta 9) apakšpunktā, persona, pret kuru ir vērsta izpilde, termiņos un veidos, kas paredzēti iepriekšējā pantā, var iesniegt pret tiem iebildumus vienīgi tad, ja tā atsaucas uz vienu no šādiem pamatiem:

[..]

7° Aktā ir iekļauti negodīgi noteikumi.

2. Ja ir iesniegts iepriekšējā punktā minētais iebildums, tiesas kanceleja procesa organizatorisko pasākumu ietvaros aptur izpildi."

16. Saskaņā ar *LEC* 561. panta 1. punkta 3. apakšpunktu:

"Ja viens vai vairāki noteikumi tiek uzskatīti par negodīgiem, pieņemot rīkojumu, jānosaka, kādas ir šī negodīguma sekas, norādot, ka izpilde nav iespējama, vai arī nosakot izpildi, nepiemērojot par negodīgiem uzskatītos noteikumus."

6 *BOE* Nr. 7, 2000. gada 8. janvāris, 575. lpp.

17. Saskaņā ar *LEC* 693. panta 2. punktu attiecībā uz parādu, kas maksājami pa daļām, pirmstermiņa atmaksu:

"Visu parāda summu, ko veido pamatsumma un procenti, aizdevējs var atprasīt tad, ja ir vienošanās par visa aizdevuma samaksu gadījumā, ja nav veikti vismaz trīs ikmēneša maksājumi un parādnieks nav izpildījis savas maksāšanas saistības, vai arī maksājumu skaits ir tāds, ka var uzskatīt, ka parādnieks nav izpildījis savas saistības laikposmā, kas atbilst vismaz trīs mēnešiem, un šī vienošanās ir iekļauta aizdevuma aktā un attiecīgā reģistrā."

18. *LEC* 695. pants, kas attiecas uz procedūru iebildumu izteikšanai pret hipotekāro izpildi, ir formulēts šādi:

"1. Šajā nodaļā minētajās tiesvedībās persona, pret kuru ir vērsta izpilde, var celt iebildumus pret izpildi tikai tad, ja tie ir pamatoti ar:

[..]

4° Negodīgu līguma noteikumu, kas ir izpildes vai maksājamās summas noteikšanas pamatā.

2. Ja ir celti iepriekšējā punktā minētie iebildumi, tiesas kanceleja aptur izpildi un uzaicina puses ierasties tiesā, kas ir izdevusi rīkojumu par piedziņu. Uzaicinājums ierasties tiesā ir jāizdod vismaz piecpadsmit dienas pirms attiecīgās tiesas sēdes. Šajā sēdē tiesa uzklausa puses, pieņem tai iesniegtos dokumentus un divu dienu laikā rīkojuma veidā pieņem atbilstošu nolēmumu.

3. [..]

[Šī panta 1. punkta] ceturtā pamata pieņemšanas gadījumā izpildi izbeidz, ja izpilde ir pamatota ar attiecīgo līguma noteikumu. Pretējā gadījumā izpilde tiek turpināta, nepiemērojot negodīgo noteikumu.

[..]"

19. Direktīva 93/13 Spānijas tiesībās ir transponēta ar 1998. gada 13. aprīļa *Ley 7/1998, sobre condiciones generales de la contratación* (Likums 7/1998 par vispārējiem līgumu noteikumiem)[7] un 2007. gada 16. novembra *Real Decreto Legislativo 1/2007, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias* (Karaļa likumdošanas dekrēts 1/2007 par Vispārējā likuma par patērētāju un lietotāju aizsardzību un citu papildu tiesību aktu pārskatīšanu[8]).

20. Saskaņā ar Karaļa likumdošanas dekrēta 1/2007 83. pantu, tā redakcijā, kas ir grozīta ar 2014. gada 27. marta Likumu 3/2014[9]:

"Negodīgi noteikumi ir spēkā neesoši un uzskatāmi par tādiem, par kuriem nav panākta vienošanās. Šajā nolūkā tiesa, uzklausījusi puses, atzīst par spēkā neesošiem līgumā iekļautos negodīgos noteikumus, bet līgums ar tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem."

7 *BOE* Nr. 89, 1998. gada 14. aprīlis, 12304. lpp.

8 *BOE* Nr. 287, 2007. gada 30. novembris, 49181. lpp.

9 *BOE* Nr. 76, 2014. gada 28. marts, 26967. lpp.

III. Pamatlietu rašanās fakti un prejudiciālie jautājumi

21. Attiecīgos faktiskos apstākļus pamatlietās, kas ir izklāstīti lūgumos sniegt prejudiciālu nolēmumu, var apkopot šādi.

A. Lieta C-70/17

22. 2008. gada 30. maijā *Alberto García Salamanca Santos* un *Verónica Varela* saņēma no *Abanca Corporación Bancaria SA* (turpmāk tekstā – "*Abanca*") aizdevumu, par kuru tika sniegts hipotekārais nodrošinājums, hipotēku uzliekot viņu mājoklim. Šis aizdevums 100 000 EUR apmērā tika piešķirts uz trīsdesmit gadiem, un tā samaksa tika sadalīta 360 ikmēneša maksājumos.

23. Saskaņā ar aizdevuma līguma 6.*bis* noteikumu par kredīta pirmstermiņa atmaksu gadījumā, ja nav samaksāti procenti vai segtas amortizācijas izmaksas, hipotekārais kreditors var uzskatīt aizdevuma līgumu par izbeigtu un vērsties tiesā, pieprasot samaksāt visu pamatsummu, nokavējuma procentus, izmaksas un izdevumus.

24. *A. García Salamanca Santos* ierosināja tiesvedību, lai panāktu vairāku aizdevuma līguma noteikumu, tostarp 6.*bis* noteikuma, atcelšanu to negodīguma dēļ. Pirmās instances tiesa daļēji apmierināja šo prasību un tostarp atcēla strīdīgo noteikumu. Šo nolēmumu apelācijas tiesvedībā apstiprināja Pontevedras *Audiencia Provincial* (Provinces tiesa, Spānija).

25. Tā kā *Abanca* iesniedza kasācijas sūdzību, *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) norāda, ka strīdīgie jautājumi ir par to, vai noteikums par kredīta pirmstermiņa atmaksu, kas ir iekļauts ar patērētājiem noslēgtajā aizdevuma līgumā ar hipotekāro nodrošinājumu, ir negodīgs, un par spēkā neesamības apjomu, kas izriet no negodīguma konstatējuma. Tādējādi iesniedzējtiesa pauž šaubas par iespēju konstatēt šī noteikuma daļēju negodīgumu. Šīs šaubas it īpaši attiecas uz noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu interpretāciju tās judikatūrā, kurā ir atļauts dispozitīvi piemērot tādu valsts tiesību normu kā *LEC* 693. panta 2. punkts, lai varētu turpināt hipotekāro piedziņu.

26. Proti, no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) 2015. gada 23. decembra spriedumā [10], kas ir apstiprināts ar 2016. gada 18. februāra spriedumu [11], uzskatīja, ka, lai noteikumi par kredīta pirmstermiņa atmaksu būtu spēkā, ir jāņem vērā saistību neizpildes smagums atkarībā no aizdevuma ilguma un summas, ļaujot patērētajam novērst to piemērošanu, rūpīgi veicot atmaksu. Tomēr *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) precizēja, ka hipotekāro piedziņu var turpināt gadījumā, ja tiesības paziņot par kredīta pirmstermiņa atmaksu netika īstenotas ļaunprātīgi, ņemot vērā patērētājam īpašajā procedūrā piešķirtās priekšrocības.

27. Šajā ziņā iesniedzējtiesa norāda, ka Spānijas tiesībās, ja aizņēmējs atbilstoši aizdevuma līgumam ar hipotekāro nodrošinājumu nepilda savas saistības atmaksāt saņemto summu, kreditors var ierosināt tiesvedību, kurā lietu izskata pēc būtības [12], vai hipotekārās piedziņas procesu [13]. Tā precizē, ka hipotekārās piedziņas process ir labvēlīgāks parādniekam patērētājam nekā tiesvedība, kurā tiek lemts

10 Spriedums Nr. 705/2015 (ES:TS:2015:5618).

11 Spriedums Nr. 79/2016 (ES:TS:2016:626).

12 No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka tiesvedībā, kurā lietu izskata pēc būtības saskaņā ar Civilkodeksa 1124. pantu, kreditors var pieprasīt līguma izbeigšanu parādnieka saistību neizpildes dēļ. Šī līguma izbeigšana izraisa saistību savstarpēju restitūciju vai līguma piespiedu izpildi, kas izraisa visu nesamaksāto summu iekasējamību un attiecīgo procentu samaksu. Pēc galīgā sprieduma pasludināšanas tiesvedībā, kurā lietu izskata pēc būtības, var tikt uzsākta izpildes procedūra, kurā viss parādnieka īpašums, tostarp viņa galvenais mājoklis, var tikt atsavināts un pārdots izsolē.

13 Iesniedzējtiesa norāda, ka bankas dod priekšroku hipotekārās piedziņas procesam, jo tas ir ātrāks un atbrīvo tās no pienākuma uzturēt nesamaksāto prasījumu ilgā laikposmā.

par hipotekārās piedziņas neveikšanu[14]. Kad pēdējā minētajā tiek pieņemts nolēmums, patērētājam ir jāierosina tiesvedība, kurā lietu izskata pēc būtības. Taču, kā apgalvo šī tiesa, šīs procedūras uzsākšana, lai atzītu hipotekāro aizdevuma līgumu par izbeigtu parādnieka maksāšanas saistību neizpildes dēļ, saskaņā ar Civilkodeksa 1124. punktu (tiesiska, nevis līgumiska spēja) izraisītu nelabvēlīgas sekas patērētājam, it īpaši tāpēc, ka "kumulatīvi tiek piespriests samaksāt izdevumus, kas ir radušies tiesvedībā, kurā lietu izskata pēc būtības, un hipotekārās piedziņas procesā, kā arī palielinās nokavējuma procentu apmērs par laikposmu, kurā norisinās tiesvedība, kurā lietu izskata pēc būtības".

28. Šajos apstākļos *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa), uzklausījusi puses, ar 2017. gada 8. februāra spriedumu, kas Tiesas kancelejā saņemts 2017. gada 9. februārī, nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas pieļauj iespēju valsts tiesai, izvērtējot, vai ir negodīgs hipotekārā aizdevuma līgumā, kas noslēgts ar patērētāju, iekļauts noteikums par kredīta pirmstermiņa atmaksu, kurā papildus citiem gadījumiem, kad netiek veikti vairāki ikmēneša maksājumi, ir paredzēta pirmstermiņa atmaksa arī gadījumā, ja netiek veikts [tikai] viens ikmēneša maksājums, izvērtēt tikai tā līguma noteikuma negodīgumu, kurā ir runa par vienu gadījumu vai viena ikmēneša maksājuma neveikšanu, un noteikumu par kredīta pirmstermiņa atmaksu saistībā ar vairāku ikmēneša maksājumu neveikšanu, kuram arī šajā noteikumā ir vispārējs raksturs, uzskatīt par joprojām spēkā esošu neatkarīgi no tā, vai uz laiku, kad šī iespēja [paziņot par kredīta pirmstermiņa atmaksu] tiek īstenota, ir jāattiecina kādi īpaši secinājumi par spēkā neesamību vai negodīgumu?

2) Vai valsts tiesai ir tiesības saskaņā ar Direktīvu 93/13 – tiklīdz aizdevuma vai kredīta līgumā, kuram ir pievienots hipotekārs nodrošinājums, iekļautais noteikums par kredīta pirmstermiņa atmaksu tiek atzīts par negodīgu, – uzskatīt, ka valsts tiesību noteikuma dispozitīva piemērošana, lai arī tas rada pamatu izpildu procesa uzsākšanai vai turpināšanai pret patērētāju, ir labvēlīgāka patērētājam nekā minētā hipotekārās piedziņas procesa apturēšana, un atļaut kreditoram uzsākt tiesvedību, lai pārtrauktu aizdevuma vai kredīta līgumu vai pieprasītu atmaksāt nesamaksātās summas, un attiecīgi nodrošināt nelabvēlīga sprieduma izpildi bez priekšrocībām, kādas īpašais hipotekārās piedziņas process rada patērētājam?"

B. Lieta C-179/17

29. 2005. gada 22. jūnijā banka *Bankia SA*, izpildes pieprasītāja pamatlietā, un *Alfonso Antonio Lau Mendoza*, kā arī *Verónica Yuliana Rodríguez Ramírez*, atbildētāji izpildes procesā, nekustamā īpašuma, kas ir viņu galvenais mājoklis, pirkumam noslēdza hipotekārā aizdevuma līgumu par summu 188 000 EUR apmērā, kura ilgums pēc līguma pārjaunojuma ir 37 gadi.

30. Saskaņā ar hipotekārā aizdevuma līguma 6.*bis* noteikumu "Līguma pirmstermiņa izbeigšana, ko veic kredītiestāde":

"Lai gan šajā līgumā ir noteikts termiņš, banka kreditore var paziņot par aizdevuma līguma izbeigšanu, uzskatot to par lauztu un pieprasot visa parāda pirmstermiņa atmaksu, it īpaši, ja termiņā nav veikts viens, vairāki vai visi maksājumi, kas paredzēti otrajā noteikumā [attiecībā uz amortizāciju]."

14 *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) norāda, ka šīs priekšrocības parādniekam patērētājam galvenā mājokļa hipotekārās piedziņas procesā ir paredzētas *LEC* 693. panta 3. punktā, 579. panta 2. punktā un 682. panta 2. punktā. No šīm tiesību normām izrietot, ka hipotekārā piedziņa ļauj vērsties pret ķīlas priekšmetu, kas ir garantija aizdevuma atmaksai, un pārdot to izsolē. Ja šis ķīlas priekšmets ir parādnieka patērētāja galvenais mājoklis, noteikumos par parādnieka galvenā mājokļa hipotekāro piedziņu ir paredzēta virkne priekšrocību vai atvieglojumu, lai ļautu parādniekam saglabāt savu mājokli vai attiecīgā gadījumā mazināt parādniekam kaitējumu, kas rodas saistībā ar mājokļa pārdošanu. Šīs parādniekam patērētājam paredzētās priekšrocības, veicot izpildi hipotekārās piedziņas procesā, nav piemērojamas parastajā izpildes procedūrā (kas nav hipotekārās piedziņas process), kura norisinās pēc sprieduma pasludināšanas tiesvedībā, kurā lietu izskata pēc būtības.

31. Kad parādnieki nebija veikuši 36 ikmēneša maksājumus, *Bankia* iesniedza iesniedzējtiesā pieteikumu par ķīlas priekšmeta, ar ko bija nodrošināta aizdevuma atmaksa, hipotekāro piedziņu.

32. *Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 1) vēlas noskaidrot, kādas sekas noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīguma konstatējums izraisa hipotekārās piedziņas procesā, ņemot vērā it īpaši neseno *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) judikatūru. Proti, saskaņā ar šo judikatūru hipotekārās piedziņas procesu drīkst turpināt, lai arī ir konstatēts, ka noteikums par kredīta pirmstermiņa atmaksu, kas pamato šo procesu, ir negodīgs. Iesniedzējtiesa norāda, ka tai ir jāievēro *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) judikatūra, ar ko ir papildināta Spānijas tiesību sistēma, bet vienlaikus tai ir pienākums ievērot Savienības tiesības, kā tās ir interpretējusi Tiesa.

33. Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniedzējtiesa min konkrētus juridiskus jautājumus, kuriem, pēc tās domām, var būt īpaši svarīga nozīme, lai sniegtu atbildes uz šajās lietās uzdotajiem jautājumiem. Šie juridiskie jautājumi, pirmkārt, attiecas uz nenoteiktību attiecībā uz labvēlīgu iznākumu tiesvedībā par juridiska fakta konstatēšanu, kas ir balstīta uz Civilkodeksa 1124. pantu [15]. Šajā ziņā šī tiesa precizē, ka līdz šim *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) pastāvīgajā un iedibinātajā judikatūrā bija noteikts, ka Civilkodeksa 1124. pants – ko piemēro tikai savstarpējām saistībām – nav piemērojams hipotekārā aizdevuma līgumiem (vienpusējs reāllīgums). Tādējādi iesniedzējtiesa uzskata, ka prasība par juridiska fakta konstatēšanu saistībā ar hipotekārā aizdevuma līgumu, kas ir celta atbilstoši Civilkodeksa 1124. pantam, valsts tiesai būtu jānoraida [16]. Tomēr iesniedzējtiesa uzsver, ka, pat ja *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) nolemtu precizēt šo judikatūru un atļautu piemērot šo pantu hipotekārajiem aizdevumiem [17], nevarētu izslēgt, ka šī prasība par līguma izbeigšanu, iespējams, tiktu noraidīta, ja tiesa uzskatītu, ka ir pamatoti piešķirt patērētājam laiku saistību izpildei, kas ir skaidri atļauts Civilkodeksa 1124. pantā [18].

34. Otrkārt, iesniedzējtiesa norāda, ka *LEC* 693. panta 2. punkta dispozitīva piemērošana ir pretrunā Tiesas judikatūrai. Proti, šai tiesai ir skaidrs, ka aizdevuma līgums var pastāvēt bez noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu un ka šo tiesību normu nevar piemērot kā dispozitīvu tiesību normu, jo "būtisks tās piemērošanas nosacījums", proti, "līgumā ietverta pušu vienošanās par kredīta pirmstermiņa atmaksu, kura tieši ir atzīta par negodīgu, nav izpildīts" [19]. Tāpēc šī tiesa uzskata, ka, ja saistībā par aplūkojamo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu šie jautājumi netiktu izskatīti, tās šaubas attiecībā uz iespēju turpināt hipotekāro piedziņu pamatlietā netiktu kliedētas un varētu rasties jauni prejudiciāli jautājumi.

15 Tomēr šī tiesa precizē, ka tā acīmredzami nelūdz Tiesai analizēt *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) judikatūras pareizību vai precizitāti [hipotekāro] aizdevuma līgumu jomā, ne arī lemt par to, vai šiem līgumiem ir piemērojama Civilkodeksa 1124. panta rezolutīvais risinājums: tā tikai sniedz informāciju par *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) nostāju šajā jautājumā un lūdz Tiesu izvērtēt attiecīgās judikatūras (attiecībā uz hipotekārās piedziņas turpināšanu, neraugoties uz noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīgumu) saderību ar Direktīvu 93/13, ciktāl tajā nav pienācīgi izvērtētas priekšrocības un nelabvēlīgas sekas, kas patērētājam rodas saistībā ar izpildes pārtraukšanu, turpināšanu vai tiesvedību par juridiska fakta konstatēšanu.

16 Skat. šo secinājumu 26. punktu.

17 Tomēr tā precizē, ka runa ir par iespējamību, par kuru pašlaik judikatūrā nav nekādu norāžu, izņemot *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurā tā nepauž savu nostāju šajā jautājumā.

18 Šajā ziņā šī tiesa atgādina, ka būtu iespējams piemērot Civilkodeksa 1101. pantu, kas attiecas uz prasību par zaudējumu atlīdzību saistībā ar kavēšanos vai neizpildi, tomēr tajā nav paredzēta līguma izbeigšana. Ar šo tiesību normu varētu pamatot tikai maksāšanas saistību neizpildes atzīšanu vai konstatējumu un piespriest atlīdzināt zaudējumus, kas faktiski ir radušies šīs neizpildes dēļ – tātad tā būtu nevis turpmāka atlīdzināšana, bet tikai faktiski termiņā neveiktu maksājumu atlīdzināšana.

19 Skat. manu secinājumu lietā C-486/16 21. zemsvītras piezīmi.

35. Šajos apstākļos *Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 1) ar 2017. gada 30. marta spriedumu, kas Tiesas kancelejā saņemts 2017. gada 10. aprīlī, nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Direktīvas 93/13 6. un 7. pantam ir pretrunā judikatūra (*Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) 2016. gada 18. februāra spriedums), kurā ir noteikts, ka, lai gan noteikums par kredīta pirmstermiņa atmaksu ir negodīgs un pieteikums par hipotekāro piedziņu ir balstīts uz šo noteikumu, hipotekāro piedziņu nevar atlikt, jo procesa turpināšana ir labvēlīgāka patērētājam, jo gadījumā, ja tiek izpildīts spriedums, kas pasludināts tiesvedībā par juridiska fakta konstatēšanu saskaņā ar Civilkodeksa 1124. pantu, patērētājs nevar izmantot procesuālās privilēģijas, kas piemērojamas hipotekārās piedziņas procesā, kā arī, ciktāl šajā pašā judikatūrā netiek ņemta vērā *Tribunal Supremo* [Augstākās tiesas] iedibinātā judikatūra, ka Civilkodeksa 1124. pants (paredzēts attiecībā uz līgumiem, kas rada savstarpējas saistības) nav piemērojams aizdevuma līgumiem, jo šāda vienošanās ir vienpusējs reāllīgums, kas stājas spēkā līdz ar naudas nodošanu un tādējādi rada saistības tikai aizņēmējam, nevis aizdevējam (kreditoram), proti, ja šī judikatūra tiek piemērota tiesvedībā par juridiska fakta konstatēšanu, patērētājs var lūgt prasību noraidīt, lūdzot piespriest samaksāt kompensāciju, un vairs nebūtu iespējams apgalvot, ka hipotekārās piedziņas procesa turpināšana viņam būtu labvēlīgāka?

2) Ja tiek atzīts, ka Civilkodeksa 1124. pants ir piemērojams aizdevuma līgumiem vai visiem kredītlīgumiem, vai norādītā judikatūra ir pretrunā Direktīvas 93/13 6. un 7. pantam, ja šajā judikatūrā, izvērtējot, vai patērētājam labvēlīgāk ir turpināt hipotekārās piedziņas procesu vai arī kaitīgāk, ja tiek izmantota tiesvedība par juridiska fakta konstatēšanu saskaņā ar Civilkodeksa 1124. pantu, netiek ņemts vērā fakts, ka tiesvedībā par juridiska fakta konstatēšanu prasība par vienošanās izbeigšanu un prasība par kompensāciju var tikt noraidīta, ja tiesa piemēro Civilkodeksa 1124. panta noteikumu, ka "tiesa apmierina prasību par līguma izbeigšanu, ja vien nepastāv pamats saistību izpildes termiņa noteikšanai", ņemot vērā, ka saistībā ar ilgtermiņa (20 vai 30 gadu) kredītiem un hipotekārajiem kredītiem mājokļa iegādei relatīvi ir ļoti iespējams, ka tiesas piemēros šo pamatu prasības noraidīšanai, it īpaši gadījumā, kad maksājuma pienākuma neievērošana nav ļoti smaga?

3) Ja tiek apstiprināts, ka patērētājam labvēlīgāk ir turpināt hipotekāro piedziņu, piemērojot pirmstermiņa atmaksu, vai norādītā judikatūra ir pretrunā Direktīvas 93/13 6. un 7. pantam, ciktāl šajā judikatūrā tiek dispozitīvi piemērota tāda tiesību norma kā [*LEC*] 693. panta 2. punkts, lai gan līgums var turpināt pastāvēt bez noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu, un ciktāl ar minēto judikatūru tiek radītas sekas minētajai tiesību normai, lai gan nav izpildīts tajā norādītais būtiskais nosacījums par to, ka līgumā ir jābūt spēkā esošam un efektīvam vienošanās noteikumam par kredīta pirmstermiņa atmaksu, kas faktiski ticis atzīts par negodīgu, spēkā neesošu un neefektīvu?"

IV. Tiesvedība Tiesā

36. Ar Tiesas priekšsēdētāja 2017. gada 16. marta rīkojumu *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) pieteikums piemērot šīs lietas izskatīšanai Tiesas Reglamenta 105. panta 1. punktā paredzēto paātrināto procesu tika noraidīts. Ar Tiesas priekšsēdētāja 2017. gada 24. oktobra lēmumu lietas C-92/16, C-167/16, C-486/16, C-70/17 un C-179/17 tika apstrādātas saskaņoti.

37. Rakstveida apsvērumus lietā C-70/17 iesniedza *Abanca*, Spānijas un Polijas valdības, kā arī Eiropas Komisija, bet lietā C-179/17 – *Bankia*, Spānijas un Ungārijas valdības, kā arī Komisija.

38. Ar 2018. gada 20. februāra lēmumu Tiesa atbilstoši Reglamenta 29. panta 1. punktam nolēma nodot lietu izskatīšanu virspalātai tajā pašā iztiesāšanas sastāvā un atbilstoši šī reglamenta 77. pantam šajās lietās rīkoja kopīgu tiesas sēdi mutvārdu paskaidrojumu uzklausīšanai.

39. Tiesas sēdē, kas notika 2018. gada 15. maijā, tika uzklausīti *Abanca*, *Bankia* un Spānijas valdības, kā arī Komisijas mutvārdu apsvērumi.

V. Analīze

A. Par lietā C-179/17 iesniegto prejudiciālo jautājumu pieņemamību

40. Pirms vērtējuma veikšanas pēc būtības ir jānorāda, ka Spānijas valdība savos rakstveida apsvērumos apstrīd lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā C-179/17 pieņemamību. Šī valdība apgalvo, ka minētā lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu mērķis ir papildināt tiesisko regulējumu, ko ir izklāstījusi *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lietā C-70/17. Šajā ziņā tā, pirmkārt, apgalvo, ka prejudiciāla jautājuma mērķis ir Savienības tiesību normu interpretācija. Taču iesniedzējtiesas uzdotie jautājumi attiecas tikai uz valsts tiesību normu interpretāciju. Otrkārt, Spānijas valdība apgalvo, ka iesniedzējtiesa apšauba valsts tiesību normu vērtējumu, ko ir sniegusi *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa), lai gan šī tiesa ir augstākā tiesa visām tiesām un tās pienākums ir interpretēt valsts tiesības, jo saskaņā ar Spānijas konstitūcijas 123. panta 1. punktu un Civilkodeksa 1. panta 6. punktu tās judikatūra papildina Spānijas tiesību sistēmu. Visbeidzot, treškārt, Spānijas valdībai nav skaidrs, cik lielā mērā ir piemērojams Direktīvas 93/13 6. un 7. pants, lai izvērtētu iespējamo kļūdu, kuru *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) varēja pieļaut, analizējot un interpretējot atbilstošās Spānijas tiesību normas.

41. Šajā ziņā, manuprāt, ir lietderīgi atgādināt principus attiecībā uz Tiesas kompetenci un atbilstoši LESD 267. pantam iesniegtā lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību.

42. Pirmkārt, ir skaidri noteikts, ka LESD 267. pantā noteiktā procedūra ir instruments sadarbībai starp Tiesu un dalībvalstu tiesām, ar kuru Tiesa dalībvalstu tiesām sniedz norādes jautājumā par Savienības tiesību interpretāciju, kuras tām vajadzīgas, lai izspriestu tajās izskatāmās lietas [20]. Šīs tiesvedības mērķis ir tieši un savstarpēji veicināt nolēmuma izstrādi, lai nodrošinātu vienveidīgu Savienības tiesību piemērošanu visās dalībvalstīs [21].

43. Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo apgalvojumu attiecībā uz šo tiesu iestāžu sadarbību tikai valsts tiesa, kura iztiesā lietu un kurai ir jāuzņemas atbildība par pieņemamo tiesas nolēmumu, ir tā, kas, ņemot vērā lietas īpatnības, var novērtēt gan prejudiciālā nolēmuma nepieciešamību sava sprieduma taisīšanai, gan arī Tiesai uzdoto jautājumu atbilstību [22]. Tāpēc gadījumā, ja uzdotie jautājumi skar Savienības tiesību interpretāciju, Tiesai principā ir pienākums pieņemt nolēmumu [23].

44. Tiesa arī norādīja, ka uz jautājumiem par Savienības tiesībām ir attiecināma *atbilstības prezumpcija*. Tiesa var noraidīt valsts tiesas uzdoto jautājumu tikai tad, ja ir pilnīgi acīmredzams, ka lūgtajai Savienības tiesību interpretācijai nav nekāda sakara ar pamata prasības faktisko situāciju vai tās priekšmetu, ja problēma ir hipotētiska vai ja Tiesai nav zināmi faktiskie un tiesiskie apstākļi, kas nepieciešami, lai sniegtu noderīgu atbildi uz tai uzdotajiem jautājumiem [24].

20 Skat. rīkojumu, 1990. gada 26. janvāris, *Falciola* (C-286/88, EU:C:1990:33, 7. punkts); spriedumus, 1992. gada 16. jūlijs, *Meilicke* (C-83/91, EU:C:1992:332, 22. punkts); 2012. gada 27. novembris, *Pringle* (C-370/12, EU:C:2012:756, 83. punkts), kā arī 2017. gada 20. decembris, *Global Starnet* (C-322/16, EU:C:2017:985, 65. punkts).

21 Skat. spriedumu, 1965. gada 1. decembris, *Schwarze* (16/65, EU:C:1965:117), un rīkojumu, 1986. gada 5. marts, *Wünsche* (69/85, EU:C:1986:104, 12. punkts).

22 Skat. spriedumus, 1978. gada 29. novembris, *Redmond* (83/78, EU:C:1978:214, 25. punkts); 1988. gada 21. aprīlis, *Pardini* (338/85, EU:C:1988:194); 2006. gada 4. jūlijs, *Adeneler* u.c. (C-212/04, EU:C:2006:443, 41. punkts), kā arī 2018. gada 7. marts, *Santoro* (C-494/16, EU:C:2018:166, 20. punkts).

23 Skat. spriedumus, 1990. gada 18. oktobris, *Dzodzi* (C-297/88 un C-197/89, EU:C:1990:360, 35. punkts); 1995. gada 15. decembris, *Bosman* (C-415/93, EU:C:1995:463, 59. punkts); 2005. gada 22. novembris, *Mangold* (C-144/04, EU:C:2005:709, 35. punkts), kā arī 2018. gada 6. marts, *SEGRO* un *Horváth* (C-52/16 un C-113/16, EU:C:2018:157, 42. punkts).

24 Skat. rīkojumu, 1990. gada 26. janvāris, *Falciola* (C-286/88, EU:C:1990:33, 8. punkts); spriedumus, 2006. gada 5. decembris, *Cipolla* u.c. (C-94/04 un C-202/04, EU:C:2006:758, 25. punkts); 2012. gada 28. februāris, *Inter-Environnement Wallonie* un *Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, 35. punkts), kā arī 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 35. punkts).

45. Otrkārt, es norādu, ka Tiesa vairākkārt ir nospriedusi, ka valsts tiesām ir *visplašākās* iespējas vērsties Tiesā ar jautājumu par atbilstošo Savienības tiesību normu interpretāciju [25] un ka valsts tiesību normā nevar tikt aizliegts valsts tiesai izmantot šo iespēju [26], un šī iespēja pārtop par pienākumu tiesām, kas lietu izskata pēdējā instancē, izņemot Tiesas judikatūrā atzīto izņēmumu gadījumā [27]. *Gan šāda iespēja, gan pienākums* ir raksturīga iezīme kā LESD 267. pantā izveidotajai sadarbības sistēmai starp valsts tiesām un Tiesu, tā arī tiesas, kurai ir uzdots piemērot Savienības tiesības, funkcijām, kuras valsts tiesām ir uzticētas ar šo tiesību normu [28].

46. Treškārt, es atgādinu, kā vairākkārt ir nospriedusi Tiesa, tāda valsts tiesību noteikuma pastāvēšana, saskaņā ar kuru zemākas instances tiesām ir saistošs augstākas instances tiesas veikts tiesību novērtējums, tikai šī fakta dēļ nevar tām liegt izmantot minēto iespēju [29]. Turklāt Tiesa ir nospriedusi, ka tiesai, kas nelemj pēdējā instancē, *jābūt iespējai brīvi* uzdot Tiesai to interesējošos jautājumus, ja tā it īpaši uzskata, ka vērtējums tiesību jautājumos, ko veikusi augstākas instances tiesa, varētu tai likt pieņemt Savienības tiesībām neatbilstošu spriedumu [30]. Tādējādi, ja valsts tiesa, izskatot lietu, uzskata, ka šādas lietas ietvaros ir radies jautājums par Savienības tiesību interpretāciju, tai atkarībā no gadījuma ir vai nu iespēja, vai pienākums vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, *un šādu iespēju vai pienākumu nevar ierobežot ar leģislatīva rakstura vai judikatūrā noteiktām valsts tiesību normām* [31].

47. Es uzskatu, ka šajā lietā trīs jautājumi, ņemot vērā to formulējumu, tieši attiecas uz Direktīvas 93/13 6. un 7. panta interpretāciju. Tādējādi atbilstības pieņēmumu, kas piemīt lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā C-179/17, neatspēko Spānijas valdības izvirzītie argumenti. Turklāt, ņemot vērā apstākli, ka *Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 1) ir šaubas par *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) veikto tiesību vērtējumu, saskaņā ar kuru tai būtu jāpasludina ar Savienības tiesībām nesaderīgs spriedums, tai ir tiesības vērsties Tiesā un uzdot tai jautājumus, kurus tā uzskata par atbilstīgiem.

48. Šajos apstākļos, ņemot vērā iepriekšējos punktos atgādinātos principus attiecībā uz Tiesas kompetenci un atbilstoši LESD 267. pantam iesniegtā lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību, uz kuriem Tiesa vairākkārt atsaucās kopš prejudiciālā nolēmuma tiesvedības iedibināšanas, es neredzu nevienu šķērsli tam, lai Tiesa šajā lietā pieņemtu nolēmumu, interpretējot Direktīvas 93/13 tiesību normas. Tādējādi es uzskatu, ka lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā C-179/17 ir pieņemams.

25 Skat. spriedumus, 1974. gada 16. janvāris, *Rheinmühlen-Düsseldorf* (166/73, EU:C:1974:3, 3. punkts); 2008. gada 16. decembris, *Cartesio* (C-210/06, EU:C:2008:723, 88. punkts); 2010. gada 22. jūnijs, *Melki* un *Abdeli* (C-188/10 un C-189/10, EU:C:2010:363, 41. punkts), kā arī 2016. gada 5. aprīlis, *PFE* (C-689/13, EU:C:2016:199, 32. punkts).

26 Skat. spriedumu, 2016. gada 5. aprīlis, *PFE* (C-689/13, EU:C:2016:199, 32. punkts). Šī lieta it īpaši attiecās uz valsts tiesību normu, ar ko tiesas palātai, kura pieņēma nolēmumu pēdējā instancē, bija liegts vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ja tā nepiekrita kādam principam, kas bija noteikts šīs tiesas plēnuma spriedumā.

27 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 1982. gada 6. oktobris, *Cilfit* u.c. (283/81, EU:C:1982:335, 21. punkts); 1991. gada 27. jūnijs, *Mecanarte* (C-348/89, EU:C:1991:278, 42. punkts), kā arī 2016. gada 5. aprīlis, *PFE* (C-689/13, EU:C:2016:199, 32. punkts).

28 Skat. spriedumus, 2016. gada 5. aprīlis, *PFE* (C-689/13, EU:C:2016:199, 33. punkts), un 2018. gada 6. marts, *SEGRO* un *Horváth* (C-52/16 un C-113/16, EU:C:2018:157, 48. punkts).

29 Skat. spriedumus, 1974. gada 16. janvāris, *Rheinmühlen-Düsseldorf* (166/73, EU:C:1974:3, 3. punkts); 2010. gada 22. jūnijs, *Melki* un *Abdeli* (C-188/10 un C-189/10, EU:C:2010:363, 42. punkts), kā arī 2018. gada 6. marts, *SEGRO* un *Horváth* (C-52/16 un C-113/16, EU:C:2018:157, 48. punkts). Šajā pēdējā minētajā lietā Ungārijas valdība norādīja, ka iesniedzējtiesa apšaubīja vairākas atziņas no Konstitucionālās tiesas sprieduma, lai gan atbilstoši Ungārijas konstitucionālajām tiesībām šīs tiesas nolēmumi bija saistoši zemākas instances tiesām.

30 Skat. spriedumus, 1974. gada 16. janvāris, *Rheinmühlen-Düsseldorf* (166/73, EU:C:1974:3, 4. punkts); 2010. gada 9. marts, *ERG* u.c. (C-378/08, EU:C:2010:126, 32. punkts); 2012. gada 15. novembris, *Bericap Záródástechnikai* (C-180/11, EU:C:2012:717, 55. punkts), kā arī 2014. gada 6. novembris, *Cartiera dell'Adda* (C-42/13, EU:C:2014:2345, 27. punkts).

31 It īpaši skat. spriedumu, 2016. gada 5. aprīlis, *PFE* (C-689/13, EU:C:2016:199, 34. punkts).

B. Par lietas būtību lietās C-70/17 un C-179/17

49. Lai arī prejudiciālie jautājumi, kurus šajā lietā ir uzdevušas iesniedzējtiesas, ir radušies divās atšķirīgās tiesvedībās valsts tiesās [32], abi lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurus iesniedza *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) (lieta C-70/17) un *Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 1) (lieta C-179/17) būtībā attiecas uz Direktīvas 93/13 interpretāciju un uz *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) judikatūras attiecībā uz noteikumu par kredīta pirmstermiņa atmaksu saderību ar patērētāju tiesību aizsardzības sistēmu, kas ir izveidota ar šo direktīvu, it īpaši tās 6. un 7. pantu, kā arī ar Tiesas judikatūru [33].

50. Ciktāl abās lietās būtībā rodas tādi paši Savienības tiesību jautājumi, es ierosinu sniegt kopīgus secinājumus.

1. Vispārīgi apsvērumi

51. Ievadā, manuprāt, ir lietderīgi izdarīt dažas piezīmes, kas ļaus noteikt Direktīvas 93/13 kontekstu un pārbaudīt, kā Savienības tiesībās, it īpaši ar šīs direktīvas palīdzību, patērētāju tiesību aizsardzība kļuva par Eiropas integrācijas procesa kodolu.

52. Atskatoties atpakaļ, var konstatēt, ka pirmajos Eiropas Savienības veidošanas gados patērētāju tiesību aizsardzība tika uzskatīta par kopējā tirgus "blakusproduktu" [34]. Proti, Parīzē 1972. gada 19. un 20. oktobrī rīkotajā konferencē valstu vai valdību vadītāji pirmo reizi apstiprināja politikas patērētāju tiesību aizsardzības un informācijas politikas principu. Tomēr bija jāgaida vēl trīs gadi, līdz oficiāli tika izstrādāta patērētāju tiesību aizsardzības politika [35], un divdesmit gadi, līdz tā kļuva par "Kopienu" politiku, kad Māstrihtas līgumā 1992. gadā tika ieviests EKL 129. pants, kas ir kļuvis par EKL 153. pantu un vēlāk par LESD 169. pantu, ar kuru primārajos tiesību aktos tika nostiprināts patērētāju tiesību aizsardzības politikas specifiskums, to atzīstot un piešķirot tai autonomiju [36].

32 Lietā C-70/17 pamatlieta attiecas uz tiesvedību, kuras mērķis ir konstatēt vairāku aizdevuma līguma noteikumu, tostarp strīdīgā noteikuma, negodīgumu, savukārt lietā C-179/17 pamatlieta attiecas uz hipotekārās piedziņas procesu, kurā izpildes tiesa ir konstatējusi strīdīgā noteikuma negodīgumu. Skat. šo secinājumu 24., 31. un 32. punktu.

33 Jāprecizē, ka attiecīgie strīdīgie noteikumi pamatlietās ir gandrīz identiski. Abos gadījumos runa ir par noteikumu par kredīta pirmstermiņa atmaksu, proti, strīdīgo aizdevuma līgumu 6.*bis* noteikumu. Šis noteikums ļauj bankai pieprasīt atmaksāt aizdevumu un vērsties tiesā, lūdzot atmaksāt visu parādu pirms termiņa, ja nav veikts tikai viens maksājums.

34 Par patērētāju tiesību aizsardzību it īpaši skat. Stuyck, J., "European Consumer Law after the Treaty of Amsterdam: Consumer Policy In or Beyond the Internal Market?", *Common Market Law Review*, 37. sēj., 2000, 367.–400. lpp.

35 Padomes 1975. gada 14. aprīļa Rezolūcija par Eiropas Ekonomikas kopienas sākotnējo programmu patērētāju aizsardzības un informācijas politikā (OV 1975, C 92, 1. lpp.). Šajā rezolūcijā tika noteikts, ka "no šī brīža patērētājs vairs nav uzskatāms tikai par personiskajām, ģimenes vai kolektīvajām vajadzībām paredzēto preču pircēju un pakalpojumu lietotāju, bet par personu, kuru ietekmē dažādi sabiedriskās dzīves aspekti, kas var tieši vai netieši skart viņu kā patērētāju" [neoficiāls tulkojums]. Tajā bija iekļauta sākotnējā programma, kurā, ņemot vērā patērētāju intereses, tika nošķirtas piecas pamattiesību kategorijas: "a) tiesības uz veselības un drošības aizsardzību; b) tiesības uz savu ekonomisko interešu aizsardzību; c) tiesības uz zaudējumu atlīdzību; d) tiesības uz informāciju un izglītību un e) tiesības uz pārstāvību (tiesības tikt uzklausītam)".

36 Skat. Bourgoignie, T., "Vers un droit européen de la consommation: unifié, harmonisé, codifié ou fragmenté?", *Les Cahiers de droit*, 46. sēj., Nr. 1-2, 2005, 153.–174. lpp.

53. Tādējādi kopš patērētāju tiesību aizsardzības politikas izveides [37] tās galvenais uzdevums ir kvalitatīvi uzlabot dzīves apstākļus Savienībā [38]. Aptuveni 46 gadus vēlāk tās mērķis nav mainījies – tas ir aizsargāt patērētāju ekonomiskās intereses [39]. Tādējādi patērētāju tiesību aizsardzība ir kļuvusi par *vienu no būtiskām Savienības tiesību jomām*, un tās dubultais – gan ekonomiskais, gan sociālais – aspekts ietekmē Savienības patērētāju ikdienas dzīvi. Stingrās normas, tostarp normas par negodīgiem līguma noteikumiem, nodrošina viņu interešu aizsardzību daudzās jomās [40]. Šī patērētāju tiesību aizsardzības joma liecina, ka Savienības patērētājam Direktīvā 93/13 noteiktais aizsardzības līmenis ir pietiekami augsts un ka viņam ir nodrošināta taisnīgāka piekļuve aizdevumiem kopumā un hipotekārajam aizdevumam it īpaši, piešķirot viņam tiesības, kuru aizsardzība ir jānodrošina valsts tiesām [41].

54. Tomēr nav jāizmirst šīs direktīvas būtiskais aspekts: patērētāju tiesību aizsardzība tiek uzskatīta par nepieciešamu, lai *nostiprinātu iekšējo tirgu* un līdz ar to nostiprinātu ekonomisko un sociālo dzīvi. Tādējādi Savienības likumdevējs ir uzskatījis, ka, tā kā dalībvalstu tiesību aktos, kas attiecas uz līgumu noteikumiem starp preču pārdevēju vai pakalpojumu piegādātāju no vienas puses, un to patērētāju no otras puses, bija daudzas būtiskas atšķirības, kā rezultātā valstu tirgi preču un pakalpojumu pārdošanai patērētājiem atšķīrās viens no otra, un starp pārdevējiem un piegādātājiem varēja rasties konkurences traucējumi, jo īpaši tad, kad tie pārdod un piegādā citās dalībvalstīs, bija būtiski izdot tiesību aktus šajā jomā [42].

55. It īpaši Savienības likumdevējs uzskatīja, ka dalībvalstu tiesību aktos attiecībā uz negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos bija ievērojamas atšķirības un ka, "*lai atvieglotu iekšējā tirgus izveidošanu un aizsargātu pilsoni kā patērētāju*, tam iegādājoties preces un pakalpojumus atbilstoši līgumiem, kurus reglamentē citu dalībvalstu tiesību akti", bija *būtiski no šiem līgumiem svītrot negodīgus noteikumus*". Tas norādīja, ka šādā veidā preču pārdevējiem un pakalpojumu sniedzējiem tiks palīdzēts pārdot preces un sniegt pakalpojumus gan pašā to dalībvalstī, gan arī iekšējā tirgū un ka ar to tiks sekmēta konkurence, tādējādi veicinot [Savienības] pilsoņiem kā patērētājiem pieejamo izvēli [43].

56. Tādējādi šāds konteksts vispārēji raksturo Savienības tiesības patērētāju tiesību aizsardzības jomā un it īpaši Direktīvu 93/13.

57. Turpinājumā ierosinātā atbilde arī ir iekļaujama šajā kontekstā.

37 Padomes 1981. gada 19. maija Rezolūcijā par Eiropas Ekonomikas kopienas otro programmu par patērētāju tiesību aizsardzību un informācijas sniegšanas politiku (OV 1981, C 133, 1. lpp.) tika atkārtoti uzsvērtas pirmajā 1975. gada programmā minētās piecas patērētāju pamattiesības, tostarp piebilstot, ka patērētājam ir jāspēj tās īstenot. Šajā ziņā atgādinu, ka Direktīvas 93/13 devītajā apsvērumā ir noteikts, ka abās Kopienas programmās ir uzsvērta "patērētāju aizsardzības nozīme saistībā ar negodīgiem līgumu noteikumiem; tā kā šo aizsardzību vajadzētu nodrošināt tiesību aktiem un noteikumiem, kas vai nu ir saskaņoti Kopienas līmenī, vai arī pieņemti tieši šajā līmenī".

38 Tādā pašā nozīmē Tiesa atgādināja, ka Direktīva 93/13, "kurā paredzēts pastiprināt patērētāju tiesību aizsardzību [..], ir līdzeklis, kas nepieciešams Eiropas Kopienai uzticēto mērķu sasniegšanai un it īpaši, lai paaugstinātu dzīves līmeni un kvalitāti visā tās teritorijā". Skat. spriedumus, 2006. gada 26. oktobris, *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:675, 37. punkts), un 2009. gada 4. jūnijs, *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 26. punkts).

39 Šajā ziņā skat. Padomes 1975. gada 14. aprīļa un 1981. gada 19. maija rezolūciju otro apsvērumu, kā arī LESD 169. pantu.

40 Piemēram, kompleksie ceļojumi, daļlaika lietojuma tiesības, maldinoša un salīdzinoša reklāma, negodīga komercprakse, tālpārdošana, tiešā tirdzniecība mājās vai arī ceļotāju tiesības (tūrisms un darījumi).

41 Kā secinājumos apvienotajās lietās *Unicaja Banco* un *Caixabank* norādīja ģenerāladvokāts N. Vāls [*N. Wahl*], "ticamākais, ka Direktīvas 93/13/EEK aizsākumos vairums dalībvalstu nebūtu varējušas paredzēt, kāda būs tās ietekme uz to tiesību sistēmām aptuveni divdesmit gadus vēlāk". Skat. ģenerāladvokāta N. Vāla secinājumus apvienotajās lietās *Unicaja Banco* un *Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2014:2299, 1. punkts). Es, protams, piekrītu šai analīzei un arī uzskatu, ka vairākums Savienības patērētāju noteikti nešaubījās, ka ar šo Direktīvu 93/13 tiks nostiprinātas viņu tiesības attiecībās ar bankām.

42 Skat. Direktīvas 93/13 pirmo un otro apsvērumu.

43 Skat. Direktīvas 93/13 piekto, sesto un septīto apsvērumu. Mans izcēlums.

2. Ievada piezīmes

58. Sākumā attiecībā uz izskatāmajām lietām ir jāsniedz pirmā norāde: no šo secinājumu 27., 33. un 34. punkta izriet, ka *Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 1) savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu (lieta C-179/17) iepazīstināja ar attiecīgo valsts tiesību normu interpretāciju, kas atšķiras no interpretācijas, ko *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) norādīja savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu (lieta C-70/17).

59. Šajā kontekstā vispirms norādu, ka Tiesa atkārtoti ir nospriedusi, ka valsts tiesām lietās, kuras tās izskata, ir jānosaka, kāda ir pareiza valsts tiesību normu interpretācija [44].

60. Tādējādi apstāklis, ka divas tiesas ir iepazīstinājušas ar atšķirīgu atbilstošo valsts tiesību normu interpretāciju, neliedz Tiesai sniegt lietderīgu Savienības tiesību interpretāciju. Turklāt ar šo atšķirību valsts tiesību interpretācijā nevar apšaubīt ar LESD 267. pantu izveidotās Tiesas un valstu tiesu sadarbības sistēmas būtiskās iezīmes, kas izriet no Tiesas pastāvīgās judikatūras [45].

61. Turklāt šīs sadarbības pamatā ir tiesu, kas lemj pēdējā instancē, un zemāku instanču tiesu vienlīdzība. Tādējādi neatkarīgi no to sniegtās valsts tiesību interpretācijas, kuru pamatā ir domstarpības par Savienības tiesību interpretāciju, katra no tām var uzdot jautājumus Tiesai vai attiecīgā gadījumā tai tie ir jāuzdod [46].

62. Ar otro norādi, kas attiecas tikai uz lietu C-70/17, es vēlos uzsvērt, ka no *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka šī tiesa ir vērsusi uzmanību uz divām atšķirīgām problēmām. Pirmā no tām ir juridiska problēma un attiecas uz secinājumiem, kas ir jāizdara no tāda līguma noteikuma negodīguma konstatējuma, saskaņā ar kuru bankas drīkst izbeigt hipotekārā aizdevuma līgumu, ja parādnieks nepilda savas saistības, no kā ir atkarīga hipotekārās piedziņas procesa uzsākšana vai turpināšana. Šajā ziņā rodas jautājums par to, vai Spānijas tiesas var grozīt šādu noteikumu, lai atļautu bankām turpināt hipotekāro piedziņu. Turpinājumā es aplūkošu šo jautājumu.

63. Otra problēma ir ekonomiska problēma un attiecas uz mājokļa iegādei piešķirtā hipotekārā aizdevuma sociāli ekonomisko kontekstu Spānijā. *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) mūs informē, ka Spānijas banku sistēmai varētu rasties smagi un sistēmiski traucējumi, ja bankām nebūtu iespējas veikt hipotekāro piedziņu. Šajā ziņā iesniedzējtiesa, pirmkārt, norāda, ka tādi paši (negodīgi) noteikumi par kredīta pirmstermiņa atmaksu ir izmantoti gandrīz visos hipotekārā aizdevuma līgumos, un, otrkārt, ka, tā kā pastāv saikne starp hipotekāro aizdevumu masveida piešķiršanu mājsaimniecībām, lai iegādātos savu mājokli, un aizdevējam sniegtajām garantijām piespiedu kārtā atgūt prasījumus, neiespējamība saņemt aizdevuma atmaksu, uzsākot īpašo hipotekārās piedziņas procesu, ja aizņēmējs bankrotē, varētu izraisīt ierobežotu kredītresursu pieejamību nākotnē, un tas pārmērīgi apgrūtinātu piekļuvi mājoklim savā īpašumā.

44 Šajā nozīmē skat. spriedumu 2010. gada 22. jūnijs, *Melki* un *Abdeli* (C-188/10 un C-189/10, EU:C:2010:363, 50. punkts un tajā minētā judikatūra).

45 Skat. šo secinājumu 42.–46. punktu.

46 Nav jāaizmirst prejudiciāla nolēmuma tiesvedības izcelsme. Atļaujiet man atgādināt vārdus, kurus šajā ziņā 1981. gadā rakstīja tiesnesis Pjērs Peskatore [*Pierre Pescatore*]: "Tagad ir jāpievieno vēl viens atgādinājums attiecībā uz pantu, kas ir kļuvis par patiesi pārsteidzošas judikatūras pamatu: tas ir 177. pants attiecībā uz prejudiciāla nolēmuma tiesvedību. Kas ir izgudrojis šo fantastisko tiesu "instrumentu"? Vai sarunu rīkotāji varēja paredzēt šīs tiesību normas ietekmi uz Kopienu tiesību attīstību? Sākumā ir jāatgādina, ka jau EOTK līgumā bija paredzēta prejudiciāla nolēmuma tiesvedība. Runa ir par 41. pantu, kas tomēr ir sastindzis teksts, jo attiecas tikai uz "spēkā esamības" jautājumiem. Savukārt tas bija diskusiju sākumpunkts. Vai šajā tiesvedībā būtu jāizskata arī jautājumi par interpretāciju? [..] Cik atceros, šo domu pašā sākumā nebija grūti pieņemt; es sliecos uzskatīt, ka *ne visi, iespējams, apzinājās šī jauninājuma nozīmīgumu*. Turpretī plašākas debates izvērtās par tiesvedības ierosināšanas noteikumiem, it īpaši par to, kuras valsts tiesas varēja vērsties Tiesā un kurām tajā bija jāvēršas. Ja visām tiesām tiktu uzlikts pienākums vērsties Tiesā, pastāvētu risks, ka Tiesā tiktu celts liels prasību skaits, tāpēc praktisku apsvērumu dēļ tika pieņemts 177. pantā minētais risinājums: visām tiesām ir jāvēršas Tiesā fakultatīvi, izņemot augstākās tiesas, kurām ir pienākums iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, *lai novērstu dalībvalstīs tādas judikatūras izstrādi, kas apdraud Kopienu tiesību efektivitāti un vienotību*." Pescatore, P., "Les travaux du "groupe juridique" dans la négociation des traités de Rome", *Revue d'histoire luxembourgeoise*, *Hémecht*, 1982, Nr. 2, 34., 145.–161. lpp. Mans izcēlums.

64. Lai kliedētu iesniedzējtiesu šaubas šajās lietās, manuprāt, pirmkārt, ir jāatgādina atbilstošā Tiesas judikatūra, un pēc tam, otrkārt, ir jāanalizē noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīguma konstatējuma tvērums, kā tas izriet no šīs judikatūras. Šajā ziņā, lai labāk saprastu interpretāciju, ko *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ir sniegusi savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, ciktāl tā attiecas uz iespēju strīdīgā noteikuma negodīguma konstatējumu attiecināt tikai uz vienu no pusēm, sākumā es aplūkošu *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa, Vācija) judikatūru attiecībā uz *Teilbarkeit der Klausel* (noteikuma sadalīšana), uz kuru atsaucas iesniedzējtiesa. Turpinājumā es izdarīšu attiecīgos secinājumus, lai piemērotu Tiesas judikatūru tādās lietās kā pamatlietas. Visbeidzot es formulēšu dažas noslēguma piezīmes par iespēju apšaubīt esošo Tiesas judikatūru.

3. Atbilstošās judikatūras atgādinājums

65. Manuprāt, ir svarīgi atgādināt, ka negodīgu noteikumu pārbaude valsts tiesā ietver divus secīgus un atšķirīgus posmus, kas ietver divas atsevišķas darbības vai procesus. Pirmajā posmā valsts tiesa *kvalificē* līguma noteikumu kā negodīgu noteikumu, savukārt otrais posms attiecas uz *secinājumiem, kas tai ir jāizdara no noteikuma kā negodīga noteikuma kvalifikācijas*. Šis valsts tiesas pienākums izdarīt visus no noteikuma negodīguma konstatējuma izrietošos secinājumus atšķiras no pirms tam veiktās kvalifikācijas gan termiņa, gan materiāltiesiskā ziņā. Tas, ka šīs divas darbības seko laikā viena otrai, nedrīkst ļaut tās sajaukt. Turklāt to atšķirības skaidri izriet no Tiesas judikatūras, kā tas tiks norādīts turpinājumā.

a) Par valsts tiesas veiktu līguma noteikuma kā negodīga noteikuma kvalifikāciju

66. Vispirms ir jāatgādina, ka spriedumā *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores* [47] Tiesa pirmo reizi nosprieda, ka "ar Direktīvu 93/13 ieviestā aizsardzības sistēma balstās uz ideju, ka patērētājs salīdzinājumā ar tirgotāju atrodas *vājākā pozīcijā* gan attiecībā uz iespēju risināt sarunas, gan attiecībā uz informētības līmeni; tā rezultātā patērētājs pievienojas tirgotāja iepriekš izstrādātajiem noteikumiem bez iespējas ietekmēt to saturu". Šīs direktīvas pamatā ir ideja, ka tiesai, kura izskata lietu, ir jānodrošina ar direktīvas noteikumiem sasniedzamās aizsardzības *lietderīgā iedarbība* [48] un līdz ar to pēc savas ierosmes ir jāizvērtē Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā ietilpstoša līguma noteikuma negodīgais raksturs [49].

47 Spriedums, 2000. gada 27. jūnijs (no C-240/98 līdz C-244/98, EU:C:2000:346).

48 It īpaši skat. spriedumu, 2009. gada 4. jūnijs, *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 32. un 33. punkts). Skat. arī spriedumu, 2013. gada 30. maijs, *Asbeek Brusse* un *de Man Garabito*, (C-488/11, EU:C:2013:341, 54.–60. punkts). Skat. Komisijas ziņojumu par Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos piemērošanu, COM(2000) 248, galīgā redakcija: "lai saglabātu direktīvas tvērumu un lietderīgo iedarbību, tiesību sistēmās ir jāievēro virkne principu, lai nodrošinātu, ka negodīgs noteikums nav saistošs patērētājam" [neoficiāls tulkojums].

49 Spriedums, 2000. gada 27. jūnijs, *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores* (no C-240/98 līdz C-244/98, EU:C:2000:346, 25. punkts). Attiecībā uz līgumu noteikumu negodīguma pārbaudi pēc savas ierosmes spriedums *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores* ir Tiesas pirmais solis, kurā tā ir nospriedusi, ka Direktīvas 93/13 6. pantā izvirzīto mērķi nevar sasniegt, ja valsts tiesai nav atzītas tiesības izvērtēt pēc savas ierosmes līguma noteikuma negodīgumu. Otrais solis ir sperts 2006. gada 26. oktobra spriedumā *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:675, 25. punkts), kurā Tiesa ir nospriedusi, ka valsts tiesai pēc savas ierosmes ir "jāizvērtē" Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā ietilpstoša līguma noteikuma negodīgais raksturs un, to veicot, ir jāizlīdzina starp patērētāju un komersantu pastāvošā [patērētājam nelabvēlīgā] nelīdzsvarotība. Tiesa šos spriedumus apstiprināja vēlāk – vispirms saistībā ar maksājuma rīkojuma procedūrām 2009. gada 4. jūnija spriedumā *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 22. un 32. punkts) un 2012. gada 14. jūnija spriedumā *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 39. un 43. punkts), vēlāk – saistībā ar procesu, kas balstīts uz sacīkstes principu, starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju it īpaši 2013. gada 21. februāra spriedumā *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 19. un 24. punkts), un saistībā ar hipotekārās piedziņas procesu it īpaši 2013. gada 14. marta spriedumā *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 41., 44. un 46. punkts).

67. Otrkārt, ir jānorāda, ka lietā, kurā ir pasludināts spriedums *VB Pénzügyi Lízing* un kura attiecas uz valsts tiesas pienākumu pēc savas ierosmes izvērtēt noteikuma par jurisdikcijas piešķiršanu, ja patērētājs ceļ iebildumu pret maksājuma rīkojumu, negodīgumu, Tiesa ir nospriedusi, ka valsts tiesai ir *jālemj par līguma noteikuma negodīgumu* [50]. Tas tika apstiprināts spriedumā *Invitel*, kurā Tiesa tostarp precizēja, ka tā tikai sniedz iesniedzējtiesai norādes, kas šai pēdējai ir jāņem vērā, lai novērtētu attiecīgā noteikuma negodīgo raksturu [51].

68. Treškārt, norādu, lai noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, atzītu par negodīgu, Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā ir atsauce uz ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek *par sliktu patērētājam* [52]. Tādējādi, kad šajā pantā ir atsauce uz "ievērojamu nelīdzsvarotību" pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek "par sliktu patērētājam", tajā tikai abstrakti ir definēti elementi, kas noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, ļauj uzskatīt par negodīgu [53]. Šī iemesla dēļ Tiesa, atsaucoties uz ģenerāladvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumiem [54], precizēja, ka, lai noskaidrotu, vai kāds līguma noteikums rada "ievērojamu nelīdzsvarotību" pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma un tas notiek par sliktu patērētājam, it īpaši ir jānosaka atbilstoši valsts tiesībām piemērojamās tiesību normas, *ja starp pusēm nav attiecīgas vienošanās*. Pēc Tiesas domām, tikai veicot šādu salīdzinošu analīzi, valsts tiesa var izvērtēt, vai – un attiecīgā gadījumā – cik lielā mērā patērētājam, piemērojot līgumu, tiek radīts neizdevīgāks stāvoklis salīdzinājumā ar spēkā esošajos valsts tiesību aktos paredzētajiem noteikumiem [55].

69. It īpaši attiecībā uz noteikumu par kredīta pirmstermiņa atmaksu Tiesa, pamatojoties uz tādiem pašiem argumentiem kā spriedumā *Aziz* [56], spriedumā *Banco Primus* [57] atgādināja, *kādi elementi valsts tiesai ir jāņem vērā, izvērtējot šī noteikuma negodīgumu*. No šiem spriedumiem izriet, ka iesniedzējtiesai tostarp ir jāpārbauda, i) vai pārdevēja vai piegādātāja iespēja pieprasīt samaksāt visu aizdevuma summu ir atkarīga no tā, ka patērētājs nav izpildījis pienākumu, kuram ir būtiska nozīme attiecīgajās līgumattiecībās; ii) vai šī iespēja ir paredzēta gadījumos, kad šāda neizpilde ir pietiekami būtiska, ņemot vērā aizdevuma ilgumu un summu; iii) vai minētā iespēja ietver atkāpi no šajā jomā piemērojamām tiesību normām īpašu līguma noteikumu neesamības gadījumā un, visbeidzot, iv) vai valsts tiesībās ir paredzēti adekvāti un efektīvi līdzekļi, kas ļauj patērētājam, kam tiek piemērots šāds noteikums, novērst minētās aizdevuma atmaksas pieprasīšanas sekas [58]. Izmantojot šos kritērijus, valsts tiesa var izvērtēt, vai līguma noteikums ir negodīgs.

70. Šajā kontekstā rodas jautājums par brīdi, uz kuru valsts tiesai ir jāatsaucas, izvērtējot noteikuma negodīgumu, lai pārbaudītu šos vērtēšanas kritērijus un varētu lemt par noteikuma negodīgumu. Tiesa jau ir atrisinājusi šo būtisko jautājumu. Spriedumā *Aziz* Tiesa ir nospriedusi, ka "Direktīvas [93/13] 4. panta 1. punktā ir paredzēts, ka līguma noteikuma negodīgumu *novērtē*, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un *atsaucoties uz* visiem apstākļiem *līguma*

50 Skat. spriedumu, 2010. gada 9. novembris, *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:659, 44. punkts).

51 Spriedums, 2012. gada 26. aprīlis, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 22. punkts). Skat. arī spriedumus, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 66. punkts), un 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 57. punkts).

52 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 69. punkts), kā arī ģenerāladvokātes J. Kokotes secinājumus šajā lietā (C-415/11, EU:C:2012:700, 74. punkts).

53 Spriedums, 2004. gada 1. aprīlis, *Freiburger Kommunalbauten* (C-237/02, EU:C:2004:209).

54 Skat. ģenerāladvokātes J. Kokotes secinājumus lietā *Aziz* (C-415/11, EU:C:2012:700, 71. punkts).

55 Spriedums, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 68. punkts).

56 Spriedums, 2013. gada 14. marts (C-415/11, EU:C:2013:164, 73. punkts). Skat. arī ģenerāladvokātes J. Kokotes secinājumus šajā lietā (C-415/11, EU:C:2012:700, 77. un 78. punkts).

57 Spriedums, 2017. gada 26. janvāris (C-421/14, EU:C:2017:60).

58 Spriedums, 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 66. punkts un tajā minētā judikatūra).

slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti"[59]. Šajā ziņā Tiesa atgādināja, ka šajos apstākļos jāizvērtē arī tas, kādas sekas minētajam noteikumam var būt, ievērojot līgumam piemērojamās tiesības, kas ietver valsts tiesību sistēmas analīzi[60]. Tādējādi, lai izvērtētu līguma noteikuma negodīgumu, valsts tiesai ir jāņem vērā nevis līguma izpildes brīdis, bet tā noslēgšanas vai parakstīšanas brīdis[61].

71. Ja tiesa konstatē līguma noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīgumu, kā tas ir šajā lietā, no Tiesas judikatūras izriet, ka valsts tiesai ir jāizdara visi no šī konstatējuma izrietošie secinājumi.

b) Par secinājumiem, kas ir jāizdara no līguma noteikuma negodīguma konstatēšanas

72. Attiecībā uz secinājumiem, kas ir jāizdara no tāda noteikuma negodīguma konstatējuma, kas izriet no Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta formulējuma, ir jāatgādina, ka atbilstoši Tiesas pastāvīgajā judikatūrā paredzētajam vispārīgajam noteikumam valsts tiesai ir jānovērš negodīga noteikuma piemērošana. Līdz šim laikam šim noteikumam ir tikai viens izņēmums – tas ir paredzēts spriedumā *Kásler* un *Káslerné Rábai*[62]. Tomēr, kā paskaidrošu turpinājumā, lai valsts tiesa varētu piemērot šajā spriedumā paredzēto izņēmumu saskaņā ar Tiesas judikatūru, Tiesa tam ir noteikusi atsevišķus nosacījumus. Tāpēc tagad es aplūkošu vispārīgo noteikumu.

1) Vispārīgais noteikums Tiesas pastāvīgajā judikatūrā: valsts tiesai uzliktais pienākums novērst negodīga noteikuma piemērošanu, nepiešķirot tai tiesības pārskatīt tā saturu

73. Pirms tiks aplūkots tas, kā Tiesas judikatūrā tika noteikts valsts tiesas pienākums novērst negodīgu noteikumu piemērošanu, īsumā ir jāsaka pāris vārdi par šīs judikatūras un līdz ar to šī pienākuma izcelsmi: spriedumu *Banco Español de Crédito*[63].

74. Lietā, kurā ir pasludināts šis spriedums un kura attiecās uz maksājuma rīkojuma procedūru, Tiesai pirmo reizi tika uzdots jautājums par to, vai Direktīvai 93/13 bija pretrunā valsts tiesiskais regulējums[64], ar ko valsts tiesai gadījumā, kad tā konstatēja negodīga noteikuma spēkā neesamību starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgtajā līgumā, tika atļauts papildināt minēto līgumu, pārskatot šī noteikuma saturu. Tiesa, sniedzot atbildi, vispirms atgādināja, ka, ņemot vērā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta formulējumu, lai arī dalībvalstīm ir atzīta zināma rīcības brīvība attiecībā uz negodīgiem noteikumiem piemērojamā tiesiskā regulējuma definēšanu, *tomēr tajā ir skaidri noteikts pienākums paredzēt, ka šādi noteikumi "nav saistoši patērētājam"*[65].

75. Pamatojoties uz šo premisu, Tiesa turpinājumā atgādināja, pirmkārt, pastāvīgo judikatūru, saskaņā ar kuru atbilstoši minētajai tiesību normai valsts tiesām, konstatējot līguma noteikumu negodīgumu, *ir jāizdara visi secinājumi, kas no tā izriet saskaņā ar valsts tiesībām, lai patērētājam šādi noteikumi nebūtu saistoši*[66]. Otrkārt, Tiesa norādīja, ka Savienības likumdevējs Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta teikuma otrajā daļā, kā arī šīs direktīvas preambulas divdesmit pirmajā apsvērumā bija skaidri paredzējis, ka tirgotāja un patērētāja noslēgts līgums ar "tādiem pašiem noteikumiem" turpina pusēm

59 Spriedumi, 2009. gada 4. jūnijs, *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 39. punkts); 2010. gada 9. novembris, *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:659, 42. punkts); 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 71. punkts), kā arī 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 66. punkts, 61. punkts). Mans izcēlums.

60 Spriedums, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 71. punkts).

61 Spriedums, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 58. punkts).

62 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis (C-26/13, EU:C:2014:282).

63 Spriedums, 2012. gada 14. jūnijs (C-618/10, EU:C:2012:349).

64 Atbilstošais valsts tiesiskais regulējums bija Vispārējā likuma par patērētāju un lietotāju aizsardzību un citu papildu tiesību aktu pārskatīšanu 83. pants. Skat. šo secinājumu 20. punktu.

65 Spriedums, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 62. punkts).

66 Spriedums, 2009. gada 6. oktobris, *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615, 58. punkts); rīkojums, 2010. gada 16. novembris, *Pohotovosť* (C-76/10, EU:C:2010:685, 62. punkts), kā arī spriedums, 2012. gada 15. marts, *Pereničová* un *Perenič* (C-453/10, EU:C:2012:144, 30. punkts).

būt saistošs, *ja tas var pastāvēt "bez negodīgajiem noteikumiem"* [67]. Tādējādi Tiesa nosprieda, ka "valsts tiesām ir vienīgi pienākums *novērst negodīga līguma noteikuma piemērošanu*, lai patērētājam tas nebūtu saistošs, *bet tām nav tiesību koriģēt tā saturu*" [68]. Tā arī precizēja un vēlāk to vairākkārt atgādināja, ka šim *līgumam principā ir jāturpina pastāvēt bez jebkādiem citiem grozījumiem, izņemot negodīgu noteikumu svītrošanu*, ciktāl saskaņā ar valsts tiesību normām šāda līguma pastāvēšana ir *juridiski* iespējama [69].

76. Proti, ja valsts tiesai būtu tiesības pārskatīt negodīgus noteikumus, tās varētu mazināt *preventīvo iedarbību*, ko attiecībā uz pārdevējiem vai piegādātājiem rada vienkārša un tieša šādu negodīgu noteikumu nepiemērošana patērētājam, jo viņiem saglabātos vilinājums izmantot šādus noteikumus, apzinoties, ka, pat ja pēdējie tiktu atzīti par spēkā neesošiem, līgumu vajadzības gadījumā tomēr varētu koriģēt valsts tiesa, tādējādi garantējot šo pārdevēju vai piegādātāju interešu ievērošanu [70].

77. No iepriekš minētā izriet, ka, ņemot vērā ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, *par sliktu patērētājam* gadījumā, ja šajā līgumā ir iekļauti negodīgi noteikumi, valsts tiesām ir pienākums tos svītrot saskaņā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu.

78. Protams, ir taisnība, ka Tiesa ir nospriedusi, ka šī tiesību norma ir *imperatīva norma*, kas, ņemot vērā vienas līgumslēdzējas puses [patērētāja] vājāku stāvokli, ir vērsta uz to, lai formālo līdzsvaru, ko tā nodibina starp līgumslēdzēju pušu tiesībām un pienākumiem, aizstātu ar reālu līdzsvaru, kas var atjaunot minēto pušu vienlīdzību [71]. Manuprāt, ir skaidrs, ka ar šo apgalvojumu Tiesa atsaucas uz *Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta pastāvēšanas mērķi*, necenšoties paredzēt jebkādu ietvaru, lai to piemērotu konkrētos gadījumos [72].

79. Nevar būt ne mazāko šaubu par to, ka līdzsvara atjaunošana starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju nevar izpausties kā iespēja grozīt negodīgus līguma noteikumus. Proti, pirmkārt, šāda iespēja būtu pretrunā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam, kas zaudētu savu jēgu un tādējādi ar to sasniedzamās aizsardzības *lietderīgo iedarbību*" [73]. Otrkārt, šī iespēja neļautu nodrošināt *preventīvo iedarbību*, ko neiespējamība piemērot šos noteikumus patērētājam nodrošina attiecībā uz pārdevējiem vai piegādātājiem.

67 Spriedums, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 64. punkts). Direktīvas 93/13 divdesmit pirmajā apsvērumā ir noteikts, ka "dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka negodīgus noteikumus neizmanto līgumos, ko pārdevējs vai piegādātājs slēdz ar patērētāju, un gadījumos, ja šādus noteikumus tomēr izmanto, *tie nav patērētājam saistoši, bet līgums uz tiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem*". Mans izcēlums.

68 Skat. spriedumus, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 65. punkts), un 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo* u.c. (C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:980, 57. punkts),

69 Mans izcēlums. Spriedumi, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 65. punkts); 2013. gada 30. maijs, *Asbeek Brusse* un *de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 57. punkts); 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco* un *Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21, 28. punkts), kā arī 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 71. punkts). Jāpiebilst, ka šāda juridiska iespēja attiecībā uz *līguma pastāvēšanu* būtu jāvērtē saskaņā ar objektīviem kritērijiem, nevis atkarībā no līgumslēdzēju pušu interesēm. Skat. Mikłaszewicz, P., "Komentarz do art. 385^1 k.c.", no: Osajda, K. (dir.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, izd. 19, 2018, Legalis, Polijas Civilkodeksa $385.^1$ panta komentārs, 45. punkts.

70 Spriedums, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 69. punkts). Skat. ģenerāladvokātes V. Trstenjakas [*V. Trstenjak*] secinājumus šajā lietā (C-618/10, EU:C:2012:74, 86.–88. punkts).

71 Skat. spriedumu, 2006. gada 26. oktobris, *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:675, 36. punkts). Skat. arī spriedumus, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 40. punkts); 2013. gada 30. maijs, *Jőrös* (C-397/11, EU:C:2013:340, 25. punkts), kā arī 2018. gada 17. maijs, *Karel de Grot – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, EU:C:2018:320, 27. punkts un tajā minētā judikatūra).

72 Patērētāju tiesību aizsardzības nozīmīgums *it īpaši ir virzījis [Savienības] likumdevēju* Direktīvas 6. panta 1. punktā *paredzēt*, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, "nav saistoši patērētājam". Skat. spriedumu, 2006. gada 26. oktobris, *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:675, 36. punkts).

73 Spriedums, 2009. gada 4. jūnijs, *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 32. un 33. punkts). Skat. arī šo secinājumu 48. zemsvītras piezīmi.

2) Izņēmums no noteikuma: spriedums Kásler un Káslerné Rábai

80. Lieta, kurā ir pasludināts spriedums *Kásler* un *Káslerné Rábai*[74], attiecās uz hipotekārā aizdevuma līgumu, kas tika noslēgts starp banku un patērētāju un tika piešķirts ārvalstu valūtā (Šveices frankos), aizdevuma summa tika aprēķināta Ungārijas forintos tā piešķiršanas dienā, piemērojot valūtas pirkšanas kursu. Savukārt aizņēmējam bija jāatmaksā aizdevums atbilstoši šīs ārvalsts valūtas pārdošanas kursam. Ar trešo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlējās noskaidrot, vai situācijā, kurā starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgtais līgums pēc negodīga noteikuma atcelšanas vairs nevar pastāvēt, Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kas ļauj valsts tiesai novērst negodīgā noteikuma spēkā neesamību, aizstājot to ar dispozitīvu valsts tiesību normu.

81. Tiesa, sniedzot atbildi, nosprieda, ka tādā situācijā, kurā starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgts līgums *pēc negodīga noteikuma atcelšanas vairs nevar pastāvēt*, šī tiesību norma pieļauj tādu valsts tiesību normu, kas ļauj valsts tiesai novērst šī noteikuma spēkā neesamību, aizstājot to ar *dispozitīvu* valsts tiesību normu.

82. No šī sprieduma skaidri izriet, ka *ir jāizpilda divi nosacījumi*, – kā esmu norādījis šo secinājumu 72. punktā – lai valsts tiesa varētu svītrot negodīgu noteikumu, aizstājot to ar dispozitīvu valsts tiesību normu. Pirmkārt, ar šo aizstāšanu ir jāpanāk tas, ka "līgums var turpināt pastāvēt, lai arī negodīgais noteikums ir atcelts", un "turpināt būt saistošs līgumslēdzējām pusēm"[75], lai valsts tiesa nebūtu spiesta atcelt līgumu pilnībā. Otrkārt, gadījumā, ja tiesai līgums ir jāatceļ pilnībā, minētajai aizstāšanai ir jānovērš tas, ka patērētājam varētu "rasties īpaši nelabvēlīgas sekas, kā rezultātā varētu tikt apdraudēta preventīvā iedarbība, kas izriet no līguma atcelšanas"[76].

83. Uz iesniedzējtiesu uzdotajiem jautājumiem ir jāatbild, ņemot vērā šo secinājumu 65.–82. punktā atgādināto judikatūru.

4. Par pirmo jautājumu lietā C-70/17: noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīguma konstatējuma tvērums saskaņā ar izklāstīto judikatūru

84. Uzdodot pirmo prejudiciālo jautājumu lietā C-70/17, *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā, ja valsts tiesa, konstatējusi tāda līguma noteikuma negodīgumu, ar ko ir atļauts pieprasīt hipotekārā aizdevuma līguma pirmstermiņa izbeigšanu, it īpaši gadījumā, ja nav veikts tikai viens ikmēneša maksājums, var saglabāt daļēju šī līguma noteikuma spēkā esamību, svītrojot tikai pirmstermiņa izbeigšanas iemeslu, kura dēļ tas ir negodīgs.

85. *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu norāda, ka līguma noteikuma negodīgums, iespējams, skar nevis visu izvērtējamo noteikumu, bet tikai tā daļu, proti, attiecībā uz "neveikto maksājumu, kas izraisa kredīta pirmstermiņa atmaksu, skaitu un apjomu". Šajā gadījumā maksāšanas saistību nepildīšana attiecoties "tikai uz vienu ikmēneša maksājumu". Iesniedzējtiesa, atsaucoties uz *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa) judikatūru, apgalvo, ka šajā gadījumā minēto noteikumu varētu saglabāt, svītrojot tikai to daļu, kas padara to par negodīgu, ar nosacījumu, ka šis grozītais noteikums ir gramatiski saprotams, tam ir juridiska jēga un ka ar šo svītrošanu netiek ieviesta jauna norma vai norma, kas atšķiras no tās, kas sākotnēji bija ietverta noteikumā.

74 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis (C-26/13, EU:C:2014:282).

75 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 81. punkts). Skat. arī spriedumu, 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco* un *Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21, 33. punkts), kā arī rīkojumu, 2015. gada 11. jūnijs, *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (C-602/13, nav publicēts, EU:C:2015:397, 38. punkts).

76 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 83. punkts). Skat. arī rīkojumu 2015. gada 11. jūnijs, *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (C-602/13, nav publicēts, EU:C:2015:397, 38. punkts un tajā minētā judikatūra).

86. Šajā ziņā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) atsaucas uz *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa) judikatūru attiecībā uz noteikuma sadalīšanu, it īpaši uz tās 2013. gada 10. oktobra spriedumu [77]. Iesniedzējtiesa uzskata, ka noteikuma sadalīšana nav automātiski pretrunā Savienības tiesībām. Proti, noteikums netiek pārskatīts, bet atzīta tā daļēja spēkā neesamība, kas ir noderīga gadījumos, ja noteikums ir spēkā neesošs tā negodīguma dēļ, kuros pēc negodīgās daļas svītrošanas līgums pastāv ar atlikušo noteikuma daļu. Tādējādi, ja no atlikušās noteikuma daļas izvērtējuma izriet, ka noteikums ir pamatots un pārskatāms, minētā daļa ir jāatzīst par spēkā esošu un iedarbīgu.

87. Lai labāk saprastu šī *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) pirmā uzdotā prejudiciālā jautājumu jēgu un sekas, es sākumā iepazīstināšu ar *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa) judikatūru attiecībā uz normu par noteikuma sadalīšanu un turpinājumā – ar tā vērtējumu Vācijas doktrīnā.

a) Bundesgerichtshof (Federālā augstākā tiesa) judikatūra attiecībā uz normu par noteikuma sadalīšanu

88. *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa) kopš 80. gadiem izstrādāja niansētu judikatūru attiecībā uz daļēji negodīgu noteikumu interpretāciju. Šīs interpretācijas juridiskais pamats ir *Bürgerliches Gesetzbuch* (Vācijas Civilkodekss) 306. pants. Šī tiesību norma, kas tika ieviesta pirms Direktīvas 93/13 pieņemšanas, pašlaik ir uzskatāma par normu, ar ko ir transponēts šīs direktīvas 6. pants. Šī tiesa minēto problēmu savā judikatūrā formulēja šādi: vai ir iespējams sadalīt noteikumu, ko daļēji "inficējis" negodīgs elements, nošķirot negodīgo daļu no daļas, kas nav negodīga? Apstiprinošas atbildes gadījumā, kādas sekas rada šī sadalīšana?

1) Bundesgerichtshof (Federālā augstākā tiesa) sniegtā interpretācija

89. 1981. gadā *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa) pirmo reizi [78] atļāva "sadalīt" līguma noteikumu vairākās daļās, no kurām viena daļa (vai vairākas daļas) ir negodīga, lai "glābtu" atlikušo noteikuma daļu. Tā pamatā vienmēr ir doma, i) ka "inficēto" daļu var svītrot, neizdarot nekādus citus grozījumus; ii) ka pat bez svītrotajiem elementiem atlikušās teikuma daļas nozīme nemainās un iii) ka atlikušās daļas sākotnējais mērķis ir saglabāts, proti, nozīme nemainās [79]. Ja šie nosacījumi nav izpildīti, it īpaši, ja darbību nevar veikt tikai "ar vienu spalvas vilcienu", runa nav par "sadalīšanu", bet par "reducēšanu/grozīšanu glābšanas nolūkā" (*geltungserhaltende Reduktion*). Tādējādi *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa) šādu reducēšanu vai grozīšanu glābšanas nolūkā uzskata par *nepieļaujamu*, vismaz situācijās, kas ietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā [80]. Pēc šīs tiesas domām, galvenie argumenti pret šādu glābšanas nolūkā veikto grozīšanu, pirmkārt, ir, ka noteikumu lietotājs vienkārši var iekļaut negodīgus noteikumus, zinot, ka tiesa tos grozīs tādējādi, ka tie būs pieņemami, un, otrkārt, tiesai, kas izskata lietu pēc būtības, nav pienākuma rast pieņemamu risinājumu [81].

90. Aprakstot Vācijas praksi noteikuma sadalīšanas jomā, es atsaukšos uz *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa) 2013. gada 10. oktobra spriedumu [82], ko savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir minējusi *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa). Šī lieta attiecās uz piekrišanu, ko pacients deva savam ārstējošam zobārstam attiecībā uz trim punktiem, proti: 1) atļaut izpaust personas datus; 2) atļaut nodot prasījumu sabiedrībai, kas veic atgūšanu; 3) atļaut sākotnējam cesionāram tālāknodot šo

77 BGH III ZR 325/12 – NJW 2014, 141.

78 Skat. 1981. gada 7. oktobra spriedumu (VIII ZR 214/80, NJW 1982, 178 [181]).

79 Skat. Uffmann, K., *Das Verbot der geltungserhaltenden Reduktion*, Tībingene, 2010, 157. lpp.; Basedow, J., no: Krüger, W., *Münchener Kommentar zum BGB*, 7. izdevums, Minhene, 2016, § 306, Nr. 18; Schlosser, P., *Staudinger Kommentar zum BGB*, 2013. gada aprīlis, § 306, Nr. 20. Attiecībā uz judikatūru skat. *BGH* spriedumus, 2013. gada 10. oktobris (III ZR 325/12, Nr. 14); 2016. gada 16. februāris (XI ZR 454/14, Nr. 21), kā arī 2017. gada 18. janvāris (VIII ZR 263/15, Nr. 38).

80 It īpaši skat. *BGH* spriedumus, 1982. gada 17. maijs (VII ZR 316/81); 2003. gada 25. jūnijs (VIII ZR 344/02), kā arī 2017. gada 18. janvāris (VIII ZR 263/15, Nr. 38).

81 It īpaši skat. *BGH* spriedumu, 1982. gada 17. maijs (VII ZR 316/81).

82 *BGH* spriedums, 2013. gada 10. oktobris (III ZR 325/12).

prasījumu bankai refinansēšanas nolūkā. *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa) nosprieda, ka, pat ja trešais punkts attiecībā uz "tālāknodošanu" nebija saderīgs ar tiesību aktiem par negodīgiem noteikumiem, pārējā daļā līgums bija spēkā, jo noteikums bija sadalāms. Proti, noteikums bija izstrādāts šādi (svītrojamās daļas iekļautas kvadrātiekavās un slīpinātas):

"Piekrišana cesijai

i) Apliecinu, ka es piekrītu, ka turpmāk minētais zobārsts nodod sabiedrībai *ZA Zahnärtzliche Abrechnungsgesellschaft* (turpmāk tekstā – "*ZAAG*") visus dokumentus, kas ir vajadzīgi rēķina sagatavošanai un prasījuma atgūšanai – vajadzības gadījumā, vēršoties tiesā, – it īpaši manu vārdu un uzvārdu, adresi, dzimšanas datumu, pakalpojumiem atbilstošu kodu, rēķinā norādīto summu, piezīmes par aprūpi, rēķinus par analīzēm, veidlapas utt.

ii) Tāpēc es skaidri atbrīvoju zobārstu no pienākuma ievērot medicīniskās informācijas konfidencialitāti un pilnīgi piekrītu tam, ka ar ārstēšanu saistīto prasījumu zobārsts nodod *ZAAG* [*un tā attiecīgā gadījumā to varēs tālāknodot D. Bank e.G. refinansēšanas nolūkā*].

iii) Esmu informēts, ka gadījumā, ja ar ārstēšanu saistītais prasījums tiks tālāknodots, *ZAAG* kļūs par manu kreditori, tādējādi strīda gadījumā prasība un iebildumi pret prasījumu, tostarp, ja tie ir balstīti uz ārstēšanu un medicīniskiem faktiem, ir jāceļ pret to un ka ārstējošais zobārsts var tikt uzklausīts kā liecinieks. [..]" [83]

91. No šī noteikuma formulējuma skaidri izriet, ka tas bija sadalāms trīs atsevišķās daļās. Tādējādi *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa) svītroja to daļu, kas atbilda kritējiem par negodīgu vai "inficētu" noteikumu, negrozot pārējo tekstu un nepiemērojot nekādu citu dispozitīvu valsts tiesību normu, lai saglabātu noteikumu pēc tā pielāgošanas. No tās judikatūras izriet, ka atlikušās teikuma daļas jēga nemainās.

2) Vienotais viedoklis Vācijas vairākuma doktrīnā

92. 1988. gadā, aprakstot "sadalīšanas" metodi Vācijas doktrīnā, tika ieviests jēdziens *blue pencil test* [84], ko sākotnēji lietoja konkurences tiesībās [85]. Šis jēdziens, ko *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa) sākumā nav lietojusi, ir zīmīgs. Proti, tas norāda uz to, ka ar zilu pildspalvu tiek svītrots teksts, par kuru ir uzskatāms, ka tas atbilst negodīguma kritērijiem.

83 "Einwilligung zur Abtretung
i) Ich erkläre mich damit einverstanden, dass der umseitig genannte Zahnarzt zum Zweck der Erstellung der Rechnung sowie zur Einziehung und der gegebenenfalls gerichtlichen Durchsetzung der Forderung alle hierzu notwendigen Unterlagen, insbesondere meinen Namen, Anschrift, Geburtsdatum, Leistungsziffern, Rechnungsbetrag, Behandlungsdokumentation, Laborrechnungen, Formulare etc. an die ZA Zahnärztliche Abrechnungsgesellschaft D. (im Folgenden: ZAAG) weitergibt.
ii) Insoweit entbinde ich den Zahnarzt ausdrücklich von seiner ärztlichen Schweigepflicht und stimme ausdrücklich zu, dass der Zahnarzt die sich aus der Behandlung ergebende Forderung an die ZAAG [*und diese gegebenenfalls an das refinanzierende Institut – D.-Bank e. G., D.*] – abtritt.
iii) Ich bin mir bewusst, dass nach der Abtretung der Honorarforderung mir gegenüber die ZAAG als Forderungsinhaberin auftritt und deshalb Einwände gegen die Forderung – auch soweit sie sich aus der Behandlung und der Krankengeschichte ergeben – im Streitfall gegenüber der ZAAG zu erheben und geltend zu machen sind und der mich behandelnde Zahnarzt als Zeuge vernommen werden kann. [..]"

84 Temming, F., *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union (GPR)* 2016, 38.–46. lpp., un it īpaši skat. 8. zemsvītras piezīmi, kurā ir atsauce uz spriedumu *Nordenfelt* pret *Maxim Nordenfelt Guns and Ammunition Co Ltd* [1894] AC 535.

85 Skat. Uffmann, K., *Das Verbot der geltungserhaltenden Reduktion*, Tībingene, 2010, 157. lpp.

93. Vācijā vairākums atbalstīja *blue pencil test* pamatā esošo domu, proti, noteikumu sadalīšanu negodīgajā daļā un daļā, kas nav negodīga [86]. Vācijas doktrīnā izvirzītais galvenais arguments atbilst judikatūrā apstiprinātajam argumentam: ja tiktu pieļauta reducēšana/grozīšana glābšanas nolūkā, tas nozīmētu, ka noteikumu lietotājs varētu bez jebkāda riska izstrādāt negodīgus noteikumus, zinot, ka judikatūrā tie tiktu grozīti, lai tie kļūtu pieļaujami. Citiem vārdiem sakot, šādai reducēšanai/grozīšanai glābšanas nolūkā nebūtu preventīvas iedarbības [87], tādēļ tā nav pieļaujama [88].

94. Ņemot vērā tādējādi izklāstītu judikatūras un doktrīnas kontekstu saistībā ar noteikuma sadalīšanas vai *blue pencil test* normu un nevēloties spriest par šīs normas saderību ar Savienības tiesībām, jau tagad, manuprāt, ir skaidrs, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ierosina nevis noteikuma sadalīšanu vai *blue pencil test*, bet gan noteikuma grozīšanu tā glābšanas nolūkā. Tāpēc es ierosinu to paskaidrot savā turpmākajā izklāstā.

b) Strīdīgais noteikums

1) Noteikuma sadalāmība vai grozīšana tā glābšanas nolūkā

95. No šo secinājumu 84. punkta izriet, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ierosina saglabāt strīdīgo noteikumu, svītrojot tikai to daļu, kas padara to par negodīgu, proti, *viena* maksājuma neveikšanu. Lai labāk saprastu interpretāciju, ko šī tiesa piedāvā Tiesai, manuprāt, ir lietderīgi minēt strīdīgo noteikumu, kā tas izriet no atbilstošajām tiesību normām lietā C-70/17, iekļaujot *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ierosināto sadalīšanu, lai izvērtētu, vai, ņemot vērā tās lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu minēto *blue pencil test*, šis noteikums ir sadalāms (svītrojamās daļas ir kvadrātiekavās un slīpinātas):

"Banka bez iepriekšēja brīdinājuma var pieprasīt aizdevuma pirmstermiņa atmaksu un tiesvedības ceļā pieprasīt visa kredīta atmaksu, iekļaujot gan summas, kuru samaksas termiņš jau ir iestājies, gan tās, kas vēl jāmaksā, kā arī procentus, nokavējuma procentus un izmaksas, šādos gadījumos: a) [*Kāda viena*] procentu maksājuma vai amortizācijas izmaksu neveikšana, iekļaujot visas attiecīgās sastāvdaļas, līgumslēdzējām pusēm skaidri pieprasot, lai šis noteikums tiktu norādīts Zemesgrāmatas reģistrā saskaņā ar *LEC* 693. pantu" [89].

96. Vai var uzskatīt, ka noteikums atbilst *blue pencil test* prasībām un ka tādējādi tas ir sadalāms vairākās atšķirīgās daļās?

97. Es tā neuzskatu.

86 Skat. Kollmann, A., no: Dauner-Lieb, B., Langen, W., *Nomos-Kommentar zum BGB*, 2. sējums, 3. izdevums, 2016, § 306, Nr. 15 un nākamie numuri; Schulte-Nölke, H., no: Schulze, R., *Handkommentar zum BGB*, 9. izdevums, 2017, § 306, Nr. 4 un nākamie numuri; Bonin, no: Artz, M., *Beck-Online-Großkommentar zum BGB*, 2018. gada 1. marta izdevums, § 306, Nr. 38 un nākamie numuri; Schmidt, H., no: Bamberger, Roth, Hau un Poseck, *Beck'scher Online-Kommentar zum BGB*, 2017. gada 1. novembra izdevums, § 306, Nr. 16 un nākamie numuri, un Schmidt, H., no: Ulmer, Brandner un Hensen, *AGB-Recht*, § 306, Nr. 14 un nākamie numuri.

87 Roloff, no: Westermann, H.-P., *Erman – Kommentar zum BGB*, 15. izdevums, 2017, § 306, Nr. 8.

88 Pilnības labad ir jāpiebilst, ka doktrīnā, kuru Vācijā atbalsta mazākums, būtībā tiek apgalvots, ka būtu mākslīgi sacīt, ka arī sadalīšana nav grozījums. Skat. Uffmann, K., *Das Verbot der geltungserhaltenden Reduktion*, Tībingene, 2010, 158. un nākamās lpp.; Uffmann, K., *Recht der Arbeit*, 2012, 113.–120. lpp. un it īpaši 119. lpp. Kopumā bieži vien nav iespējams precīzi nošķirt negodīgas daļas no daļām, kas nav negodīgas. Tāpēc saskaņā ar mazākuma nostāju būtu jāatļauj veikt grozījumus glābšanas nolūkā. Uffmann, K., minēts iepriekš, 164. un nākamās lpp.; Schlosser, P., no: Staudinger, "Kommentar zum BGB", 2013. gada aprīļa izdevums, § 306, Nr. 25; Basedow, J., no: Krüger, W., *Münchener Kommentar zum BGB*, 7. izdevums, 2016, § 306, Nr. 13. un nākamie numuri.

89 Principā šādu hipotekārā aizdevuma līgumu nākamajos punktos (b), c) vai d) punkts utt.) neatteicas uz līguma izbeigšanas pamatiem sakarā ar parādnieka saistību nepildīšanu.

98. Pirmkārt, no *blue pencil test* piemērošanas, kā tas ir izklāstīts šo secinājumu 90. punktā, izriet, ka strīdīgais noteikums lietā C-70/17 [90] *nav sadalāms*. Proti, noteikums, kas tika izvērtēts *Bundesgerichtshof* spriedumā, uz ko savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu atsaucas *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa), attiecas uz trīs veidu tiesībām: atļauju izpaust personas datus un divām piekrišanām par cesiju – pirmā attiecas uz nodošanu atgūšanas sabiedrībai un otrā – bankai. Tas, ka tiek svītrota tā noteikuma daļa, kas attiecas uz prasījuma nodošanu bankai, principā neskar citas noteikuma daļas, ciktāl trīs daļas ir neatkarīgas.

99. Savukārt situācija ir atšķirīga, kad runa ir par strīdīgo noteikumu lietā C-70/17. Proti, "inficētā" daļa attiecas tikai uz a) punktu, proti, bankas tiesības paziņot par aizdevuma atmaksu "[*kāda viena*] procentu maksājuma vai amortizācijas izmaksu neveikšanas [..]" gadījumā. Tādējādi, piemērojot *blue pencil test* normu, strīdīgais noteikums atbilstu pirmajam nosacījumam, lai to varētu sadalīt, proti, "inficēto" daļu var svītrot, neizdarot tajā grozījumus, tikai divos gadījumos. Pirmais gadījums ir tad, ja strīdīgajā noteikumā ir paredzēti vairāki iemesli kredīta pirmstermiņa atmaksai un ja tas būtu formulēts šādi: "[..] šādos gadījumos: a) *viena*, vairāku vai visu maksājumu neveikšana [..]". Tādējādi jēdziens "*viens*" būtu vienīgais svītrojamais iemesls, neskarot nevienu citu a) punktā iekļauto elementu. Šajā gadījumā tas pats noteikums formālajā nozīmē būtu attiecināms uz vairākām identificējamām un nošķiramām situācijām. Taču, manuprāt, tas tā nav strīdīgajā noteikumā, kas ir lietas C-70/17 [91] pamatā. Otrais gadījums ir, ja "inficētā" daļa būtu viss a) punkts. Tad a) punktu varētu svītrot, neskarot pārējos noteikuma punktus – b), c) vai d) punktu [92].

100. Otrkārt, pat pieņemot, ka strīdīgo noteikuma daļu lietā C-70/17 var svītrot, neizdarot citus grozījumus [93] – ko, balstoties uz manā rīcībā esošo informāciju, es nepieļauju –, "inficētās" daļas svītrošanai būtu jāļauj lasīt noteikumu pareizi. Rezultāts būtu šāds: "procentu *maksājuma* vai amortizācijas izmaksu *neveikšana*". Ļoti ticams, ka viedokļi par to, vai noteikums pēc šīs svītrošanas ir gramatiski saprotams, atšķirsies. Vai no sadalītā noteikuma lasīšanas var skaidri noteikt, cik mēneša maksājumi nav jāveic, lai kreditors varētu izbeigt aizdevuma līgumu pirms termiņa? Acīmredzami, ka ne.

101. Katrā ziņā, pat ja uzskatītu, ka strīdīgais noteikums pēc tā sadalīšanas ir saprotams un skaidrs no gramatikas viedokļa, tas tomēr, manuprāt, būtu apstrīdams no tiesiskās drošības skatpunkta, esmu pārliecināts, ka pēc negodīgās daļas svītrošanas šī noteikuma sākotnējais mērķis būtu apšaubīts, ciktāl, vispārēji atsaucoties tajā uz "maksājuma *neveikšanu*", tas neatgriezeniski iegūtu jaunu nozīmi. Taču, kā esmu norādījis šo secinājumu 89.–93. punktā, šādu rezultātu nepieļauj *blue pencil test*, kā to ir interpretējusi *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa) un uz ko ir atsaukusies *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa). Tādējādi, tā kā šajā normā paredzētie nosacījumi nav izpildīti, man ir jāsecina, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ierosinātā darbība nav strīdīgā noteikuma "sadalīšana", bet ir tā "reducēšana/grozīšana glābšanas nolūkā", kas ietver tā pārformulēšanu.

102. Lai saglabātu šī noteikuma mērķi, būtu jāievieš jauns vai no sākotnējā noteikuma atšķirīgs noteikums, ko nepieļauj *blue pencil test*, kā to savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu norāda *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa). Ja noteikumu nevar īstenot, nepiemērojot tādu dispozitīvu valsts tiesību normu kā *LEC* 693. panta 2. punkts, manuprāt, ir skaidrs, ka iesniedzējtiesas paredzētais grozījums nebūtu tikai "ar vienu spalvas vilcienu" izdarīta darbība, kā to prasa *blue pencil test*.

90 Šis noteikums ir minēts šo secinājumu 95. punktā.

91 Savukārt tas tā būtu lietā C-179/17 strīdīgā noteikuma gadījumā, kurā ir noteikts: "Neraugoties uz šajā līgumā noteikto termiņu, banka kreditore var paziņot par aizdevuma līguma izbeigšanu, uzskatot to par lauztu un pieprasot visa parāda pirmstermiņa atmaksu, it īpaši, ja termiņā nav veikts [*viens*], vairāki vai visi maksājumi, kas paredzēti otrajā noteikumā [attiecībā uz amortizāciju]". Šis noteikums atbilst pirmajam *blue pencil test* nosacījumam, jo katru maksāšanas saistību nepildīšanas veids (viena, vairāku vai visu maksājumu neveikšana) var aplūkot atsevišķi.

92 Tas tā būtu: "[..] a) [*Kāda viena procentu maksājuma vai amortizācijas izmaksu neveikšana*] [..]; b) [..]; c) [..]".

93 Manuprāt, tas tā ir lietā C-179/17 aplūkotā strīdīgā noteikuma gadījumā.

103. Jebkurā gadījumā šajā ziņā es atgādinu, ka Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā glābšanas nolūkā veikta grozīšana ir izslēgta *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa)[94] judikatūrā, uz ko ir atsaukusies *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa). No šo secinājumu 93. punkta izriet, ka šāda veida grozījumam nebūtu preventīva iedarbība un ka tiesai, kas izskata lietu pēc būtības, nebūtu jāmeklē pieļaujams risinājums[95].

104. Tā kā tika konstatēts, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ierosinātā darbība lietā C-70/17 nav strīdīgā noteikuma "sadalīšana", bet "grozījums glābšanas nolūkā", tagad saistībā ar pirmo prejudiciālo jautājumu ir jāizskata būtisks jautājums par to, vai Savienības tiesībām ir pretrunā grozījums, kuru *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) piedāvā izdarīt noteikumā par kredīta pirmstermiņa atmaksu, kura negodīgumu ir konstatējusi valsts tiesa.

2) Vai, ņemot vērā Tiesas judikatūru, strīdīgā noteikuma mērķis ir saglabāts bez atsauces uz neveikto ikmēneša maksājumu skaitu, kas ļauj to piemērot?

105. Pirmkārt, saskaņā ar šo secinājumu 66. punktā atgādināto judikatūru valsts tiesai ir jālemj par līguma noteikuma negodīgumu[96]. Izvērtējot minēto negodīgumu, valsts tiesai sākumā ir jānoskaidro, ko var uzskatīt par noteikumu[97], proti, līgumsaistību, kas atšķiras no pārējiem līguma noteikumiem un ko var pārbaudīt atsevišķi attiecībā uz tā iespējamo negodīgumu. Šī sākotnējā pārbaude ir nepieciešama, ciktāl saskaņā ar Tiesas judikatūru, kas minēta šo secinājumu 75. punktā, valsts tiesām, kuras ir konstatējušas un atzinušas tā negodīgumu (pārbaudes posms, kas attiecas uz noteikuma novērtējumu vai kvalifikāciju)[98], ir jānovērš negodīga noteikuma piemērošana, lai tas neradītu saistošas sekas patērētājam, taču tām nav tiesību pārskatīt tā saturu (pārbaudes posms, kas attiecas uz noteikuma negodīguma atzīšanas sekām)[99]. Līgumam principā ir jāturpina pastāvēt bez jebkādiem citiem grozījumiem, izņemot negodīgu noteikumu svītrošanu, ciktāl saskaņā ar valsts tiesību normām šāda līguma pastāvēšana ir *juridiski* iespējama[100].

106. Otrkārt, ir jāatgādina, ka no *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka atsauce uz "*kāda viena [..] maksājuma neveikšanu*" ir būtisks un nepieciešams nosacījums, lai piemērotu noteikumu par kredīta pirmstermiņa atmaksu. Tādējādi man šķiet, ka *noteikuma mērķis nav saglabāts bez atsauces uz neveikto ikmēneša maksājumu skaitu, kas ļauj noteikumu piemērot*, un tas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai[101]. Turklāt, ja saskaņā ar Tiesas judikatūru valsts tiesām ir pienākums vienkārši nepiemērot par negodīgiem atzītus noteikumus, nosacījums, kas var izraisīt visa aizdevuma pirmstermiņa atmaksu, manuprāt, kļūst neefektīvs. Tādējādi noteikums noteikti neradītu sekas.

94 Skat. šo secinājumu 89. punktu.

95 Šie paši apsvērumi ir piemērojami strīdīgajam noteikumam lietā C-179/17.

96 Skat. spriedumus, 2010. gada 9. novembris, *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:659, 44. punkts), un 2012. gada 26. aprīlis, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 22. punkts). Skat. arī spriedumus, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 66. punkts), un 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 57. punkts).

97 Par atšķirību starp noteikuma negodīguma novērtēšanu/kvalifikāciju un secinājumiem, kas ir jāizdara no šī novērtēšanas/kvalifikācijas, skat. šo secinājumu 65. un nākamos punktus.

98 Skat. šo secinājumu 66. un nākamos punktus.

99 Skat. šo secinājumu 72. un nākamos punktus.

100 It īpaši par līguma juridisku pastāvēšanu skat. šo secinājumu 69. zemsvītras piezīmē minēto judikatūru.

101 Proti, attiecīgā hipotekārā aizdevuma līguma noslēgšanas brīdī (2005. un 2008. gads) *LEC* 693. panta 2. punkts bija formulēts šādi: "var pieprasīt atmaksāt visu pamatsummu un procentus, ja tika panākta vienošanās, ka viena no līgumā paredzētajiem maksājumiem neveikšanas gadījumā ir jāatmaksā viss parāds, un šī vienošanās ir ierakstīta reģistrā". Tādējādi šajā tiesību normā bija paredzēta iespēja *hipotekārās piedziņas procesā* pieprasīt "visu pamatsummu un procentus" *ar nosacījumu*, ka i) noteikums vai *vienošanās* par kredīta pirmstermiņa atmaksu *ir ierakstīts* Zemesgrāmatas reģistrā un ii) pirmstermiņa atmaksas priekšnoteikums ir "*viena* no līgumā paredzētā maksājuma neveikšana". Šajā ziņā skat. manu secinājumu lietā C-486/16 21. zemsvītras piezīmi.

107. Treškārt, atzīmēju, ka šis noteikums, ar ko bija paredzēta visa atlikušā aizdevuma pirmstermiņa atmaksa kāda viena maksājuma neveikšanas gadījumā, neatbilst nosacījumiem, kurus tiesa ir noteikusi spriedumos *Aziz* un *Banco Primus*[102], jo strīdīgais noteikums nav uzskatāms par pietiekami smagu pārkāpumu, ņemot vērā aizdevuma summu un ilgumu. Katrā ziņā, kā to pamatoti atgādinājusi Komisija, nevajadzētu aizmirst, ka, ja saskaņā ar šo judikatūru iepriekš minētais nosacījums (atsauce uz "kādu vienu maksājumu") tika atzīts par negodīgu un tādējādi nebija piemērojams, atlikušais elements, proti, vienkārša iespēja paziņot par visas atlikušās summas pirmstermiņa atmaksu[103], ne tikai zaudētu praktiskās sekas, bet arī būtu *tik abstrakts*, ka liegtu valsts tiesai pārbaudīt, vai tas atbilst nosacījumiem, kurus Tiesa ir noteikusi spriedumā *Banco Primus*[104] un kuri ir atgādināti šo secinājumu 69. punktā.

108. Turklāt es atgādinu, ka precīzais brīdis, kurā banka var īstenot tiesības izbeigt līgumu pirms termiņa, ir faktu jautājums, kuram nav nozīmes, lai pārbaudītu noteikumu, kas attiecas tikai uz vienu neveiktu ikmēneša maksājumu. Šeit ir jānoskaidro nevis tas, vai bankas komercprakse bija negodīga, bet tas, vai līguma noteikums ir negodīgs. Pretēji tam, kas izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā C-70/17[105], saprātīga komerciāla rīcība saistībā ar negodīgiem līguma noteikumiem ir neliegt tiesas konstatējumam par līguma noteikumu negodīgumu lietderīgo iedarbību[106]. Tas it īpaši ir attiecināms uz gadījumu, kad tieši saskaņā ar attiecīgo noteikumu banka hipotekārās piedziņas procesā drīkst pieprasīt atmaksāt visu neatmaksāto summu, ja nav veikts tikai viens pamatsummas vai procentu maksājums.

109. Ņemot vērā iepriekš minēto, es uzskatu, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā, ja valsts tiesa, konstatējusi tāda līguma noteikuma negodīgumu, ar ko ir atļauts pieprasīt hipotekārā aizdevuma līguma pirmstermiņa izbeigšanu, it īpaši gadījumā, ja nav veikts tikai viens ikmēneša maksājums, var saglabāt daļēju šī līguma noteikuma spēkā esamību, svītrojot tikai to izbeigšanas iemeslu, kura dēļ tas ir negodīgs.

5. Par otro jautājumu lietā C-70/17 un pirmo jautājumu lietā C-179/17: iespēja turpināt hipotekārās piedziņas procesu, piemērojot tādu dispozitīvu valsts tiesību normu kā LEC 693. panta 2. punkts

110. Ar otro prejudiciālo jautājumu lietā C-70/17 un pirmo jautājumu lietā C-179/17, kas ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesas būtībā jautā, vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem pretrunā ir tāda valsts judikatūra, saskaņā ar kuru gadījumā, ja valsts tiesa ir konstatējusi, ka noteikums par kredīta pirmstermiņa atmaksu ir negodīgs, īpašais hipotekārās piedziņas process, kas ir uzsākts, piemērojot minēto noteikumu, var tikt turpināts, piemērojot tādu dispozitīvu valsts tiesību normu kā *LEC* 693. panta 2. punkts, ciktāl šis process var būt labvēlīgāks patērētājiem nekā tāda nelabvēlīga nolēmuma izpilde, kas ir pieņemts tiesvedībā, kurā lietu izskata pēc būtības.

111. Pirms šī jautājuma izskatīšanas vispirms atgādināšu, ka tostarp no manis ierosinātās atbildes uz pirmo jautājumu lietā C-70/17 izriet, ka, pat ja strīdīgā noteikuma "inficēto" daļu lietā C-179/17 var svītrot, neizdarot nekādu citu grozījumu, un ja rezultāts ir saprotams, šis noteikums paliek nesadalāms, ņemot vērā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) minētās *blue pencil test* prasības[107]. Proti, šis noteikums pēc negodīgās daļas nodalīšanas nesaglabā savu sākotnējo juridisko nozīmi. Proti,

102 Spriedumi, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 73. punkts), un 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 66. punkts). Skat. arī šo secinājumu 69. punktu.

103 Pēc iesniedzējtiesas veiktās sadalīšanas šis noteikums ir lasāms šādi: "procentu maksājuma vai amortizācijas izmaksu neveikšana".

104 Spriedumi, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 73. punkts), un 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 66. punkts).

105 Skat. šo secinājumu 26. punktu.

106 Šajā ziņā skat. šo secinājumu 118. punktu.

107 Skat. šo secinājumu 91. un 93. zemsvītras piezīmi.

vispārēji atsaucoties uz to, ka "nav veikts [*viens*,] vairāki vai visi maksājumi, kas paredzēti [..]", neatgriezeniski tiek mainīta noteikuma juridiskā nozīme. Tādējādi vai, lasot šādi sadalītu/grozītu noteikumu var noteikt, cik tieši ikmēneša maksājumi nav jāveic, lai kreditors varētu izbeigt hipotekārā aizdevuma līgumu pirms termiņa? Manuprāt, vienīgā iespējamā atbilde ir šāda: "vismaz divi maksājumi", kas tomēr padarītu noteikumu par negodīgu, ņemot vērā spriedumā *Aziz* noteiktās prasības, kas ir atgādinātas šo secinājumu 107. punktā. Tādējādi sadalīšanas gadījumā strīdīgā noteikuma, kas ir lietas C-179/17 pamatā, mērķis tiek apdraudēts, un tas kļūst neefektīvs, ja tā īstenošanas priekšnosacījums (reģistrā ierakstīta vienošanās un atsauce uz "vienu" neveiktu maksājumu), kas šajā lietā ļauj turpināt – un attiecīgā gadījumā uzsākt – hipotekārās piedziņas procesu, zaudē iedarbību. No juridiskā skatpunkta nebūtu jēgas paredzēt tīri hipotētiskas tiesības kreditoram ("vairāki maksājumi"), kas nekad netiktu īstenotas praksē [108].

112. Proti, lai varētu noteikt, cik maksājumi nav jāveic, lai pieprasītu kredīta pirmstermiņa atmaksu, būtu jāpiemēro valsts tiesību norma, kā to savā judikatūrā ierosina *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa). Taču saskaņā ar Tiesas judikatūru tas principā ir iespējams tikai tādos apstākļos kā lietā *Kásler* un *Káslerné Rábai* [109], proti, ja pēc negodīga noteikuma svītrošanas līgums nevar pastāvēt un ja valsts tiesību norma, kas to aizstāj, ir dispozitīva tiesību norma.

a) Vai attiecīgie hipotekārā aizdevuma līgumi var juridiski pastāvēt pēc strīdīgo negodīgo noteikumu svītrošanas?

113. Attiecībā uz jautājumu, kuram ir izšķiroša nozīme pamatlietu atrisināšanā un kurš tika apspriests tiesas sēdē, atbildot uz Tiesas uzdoto jautājumu, uz kuru bija jāsniedz mutvārdu atbilde, par to, kā noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu svītrošana ietekmē hipotekārā nodrošinājuma pastāvēšanu un izpildi Spānijas tiesībās, *Abanca* kopumā apgalvo, ka aizdevuma līgums pastāv un ka vienkārša negodīga noteikuma svītrošana nevar izraisīt tā spēkā neesamību. Tomēr, kā apgalvoja gan pēdējā minētā, gan *Bankia*, tā var būtiski ietekmēt hipotekāro nodrošinājumu, ciktāl kreditors zaudē hipotekārās piedziņas procesa priekšrocības, lai īstenotu nodrošinājumu.

114. Spānijas valdība savos rakstveida apsvērumos, pirmkārt, apgalvo, ka, ja uzskata, ka aizdevuma līgumu noslēdz, lai izveidotu lietu tiesības uz hipotēku, un ka noteikuma svītrošana ietekmē šīs lietu tiesības, aizdevuma līgums nevar pastāvēt. Otrkārt, tā piebilda, ka, pat ja uzskatītu, ka aizdevuma līgums var pastāvēt pēc noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu svītrošanas, šādas svītrošanas dēļ "līgums bankai kļūst pārāk dārgs", ciktāl "tai ir jāuzsāk tiesvedība, kurā lietu izskata pēc būtības, lai *izbeigtu līgumu*, un vēlāk vispārēju izpildes procedūru, lai atgūtu parādu". Tādēļ šī valdība jautā, vai šajos apstākļos banka būtu piešķīrusi aizdevumu bez hipotekārā nodrošinājuma.

115. Jānorāda, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu norāda, ka Spānijas tiesību sistēmā tiesības uz hipotēku dod šo tiesību īpašniekam ne tikai tiesības pieprasīt ar hipotēku apgrūtināta īpašuma piespiedu pārdošanu īpašā izpildes procesā, bet arī pirmtiesības uz šo īpašumu (Civilkodeksa 1923. un 1927. pants) un atšķirīgas tiesības uz izpildi parādnieka (juridiski konstatētas) maksātnespējas gadījumā. Tā arī piebilst, ka noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu spēkā neesamība neizraisa pilnīgu hipotekārā kreditora tiesību zudumu, bet *ierobežo* būtisku prerogatīvu saistībā ar hipotēkas tiesībām, proti, kreditoram piešķirtās tiesības piespiedu kārtā pārdod hipotekāri apgrūtinātu īpašumu, lai no iegūtās cenas segtu nesamaksāto summu (Civilkodeksa 1858. pants). No iepriekš minētā izriet, ka, neraugoties uz ierobežojumu attiecībā uz nodrošinājuma izpildi, *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) neapšauba aizdevuma līguma pastāvēšanu

108 Skat. šo secinājumu 101. zemsvītras piezīmi.

109 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis (C-26/13, EU:C:2014:282).

pēc noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu svītrošanas [110]. Turklāt lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu šī tiesa arī nenorāda, ka tai būtu pienākums atcelt aizdevuma līgumu kopumā. Šajā ziņā iesniedzējtiesa lietā C-179/17 uzskata, ka "šķiet, ir acīmredzami, ka aizdevuma vai kredīta līgums var pastāvēt bez noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu".

116. Pirmkārt, ir jāatgādina, kā tas izriet no šo secinājumu 75. punktā minētās judikatūras, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā ir paredzēti divi pienākumi sasniegt rezultātu: pirmais ir panākt, ka negodīgi noteikumi nav saistoši patērētājam, tāpēc "valsts tiesām ir pienākums *novērst [to] piemērošanu*", bet otrais pienākums ir, ka dalībvalstis nodrošina, ka līgums, kas ir noslēgts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, ar "tādiem pašiem noteikumiem" turpina pusēm būt saistošs, *ja tas var pastāvēt "bez negodīgajiem noteikumiem"* [111]. Tādējādi no šīs judikatūras izriet, ka līguma pastāvēšanas kritērijs ir jāvērtē *tikai no juridiskā viedokļa*, "ciktāl saskaņā ar valsts tiesību normām šāda līguma pastāvēšana ir *juridiski* iespējama" [112].

117. Šajā kontekstā, pat ja es saprotu bažas, kas ir *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ierosinātās interpretācijas pamatā, man ir jāuzsver, ka ir jāņem vērā nevis tādi apsvērumi kā fakts, vai banka būtu piešķīrusi aizdevumu bez hipotekārā nodrošinājuma vai kādas sekas kreditoram radītu negodīga noteikuma atcelšana [113], bet tas, *vai līgums ir vai nav atcelts atbilstoši valsts tiesībām*.

118. Otrkārt, nevajadzētu aizmirst, ka Tiesa spriedumā *Banco Primus* [114] nosprieda, ka, lai nodrošinātu Direktīvas 93/13 7. panta preventīvo iedarbību, valsts tiesas prerogatīvas attiecībā uz negodīga noteikuma konstatēšanu nevar ietekmēt tas, vai šis noteikums faktiski tiek vai netiek piemērots. Šajā lietā Tiesa nosprieda, ka, lai konstatētu noteikuma negodīgumu, tam, vai noteikums faktiski tika piemērots, nebija nozīmes. Izskatāmajā lietā apstāklim, ka noteiktais slieksnis ir nevis viens, bet trīs ikmēneša maksājumi, arī nav nozīmes.

119. Proti, spriedumā *Banco Primus* Tiesa atkal precizēja, ka "šajos apstākļos [..] tas, ka šajā gadījumā komersants ir rīkojies atbilstīgi *LEC* 693. panta 2. punktam un ir uzsācis piespiedu piedziņas uz ķīlas priekšmetu procedūru tikai pēc septiņiem neveiktiem ikmēneša maksājumiem, nevis – kā paredzēts pamatlietā aplūkotā līguma 6.*bis* noteikumā – uzreiz pēc katra maksājuma kavējuma, *neatbrīvo valsts tiesu no pienākuma izsecināt šī noteikuma iespējami ļaunprātīgo raksturu*" [115]. Tādējādi Tiesa nosprieda, ka "Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to netiek pieļauts tiesai interpretēt tādu valsts tiesību normu par kredītlīgumu pirmstermiņa izbeigšanu kā *LEC* 693. panta 2. punkts, tāpēc ka valsts tiesai, kura konstatējusi šāda līguma noteikuma ļaunprātīgo raksturu, ir aizliegts to atzīt par spēkā neesošu un no tās atkāpties, ja faktiski komersants to nav piemērojis, bet ir ievērojis šajās valsts tiesību normās izvirzītos nosacījumus" [116]. Tādējādi *LEC* 693. panta 2. punkta ievērošana banku komercpraksē nevar novērst šī noteikuma spēkā neesamību, to aizstājot, sprieduma *Kásler* un *Káslerné Rábai* [117] 80.–84. punkta izpratnē.

110 *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) norāda, ka gadījumā, ja tiktu izbeigts hipotekārās piedziņas process, parādnieks zaudētu arī dažas priekšrocības, jo kreditoram būtu jāuzsāk tiesvedība, kurā lietu izskata pēc būtības, "lai paziņotu par *hipotekārā aizdevuma [līguma] izbeigšanu* vai pirmstermiņa izbeigšanu pēdējā minētā nemaksāšanas dēļ". Tā piebilst, ka "pat hipotētiskā gadījumā, kad kreditore iestāde visu laikposmu gaidītu [parāda] atmaksu un *nepieprasītu izbeigt līgumu*, parādniekam maksājamo nokavējuma procentu summa būtu ārkārtīgi liela, ņemot vērā šo līgumu ilgos atmaksas termiņus". Tādējādi, ja ir jāuzsāk tiesvedība, kurā lietu izskata pēc būtības, lai paziņotu par hipotekārā aizdevuma līguma izbeigšanu, šķiet, ir skaidrs, ka līgums pastāv.

111 Es vēlreiz atgādinu, ka Direktīvas 93/13 divdesmit pirmajā apsvērumā ir paredzēts, ka negodīgi noteikumi "*nav patērētājam saistoši, bet līgums uz tiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem*". Skat. arī spriedumu, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 64. un 65. punkts).

112 It īpaši par līguma juridisku pastāvēšanu skat. judikatūru, kas minēta šo secinājumu 69. zemsvītras piezīmē.

113 No Spānijas valdības rakstveida apsvērumiem izriet, ka gadījumā, ja strīdīgais noteikums tiktu atcelts, juridiskās attiecības bankai būtu pārāk dārgas, jo tai sākumā būtu jāuzsāk tiesvedība, kurā lietu izskata pēc būtības, lai izbeigtu līgumu, un vēlāk jāuzsāk vispārēja izpildes procedūra, lai atgūtu parādu. Šajā ziņā skat. manu secinājumu lietās C-92/16 un C-167/16 apsvērumus 54., 57. un 58. punktā.

114 Spriedums, 2017. gada 26. janvāris (C-421/14, EEU:C:2017:60, 73. punkts).

115 Spriedums, 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 74. punkts). Mans izcēlums. Skat. arī manus secinājumus lietā *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2016:69, 85. punkts).

116 Spriedums, 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60), 75. punkts).

117 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis (C-26/13, EU:C:2014:282).

120. No iepriekš minētā izriet, ka spriedumā *Kásler* un *Káslerné Rábai* paredzētais izņēmums no vispārējā noteikuma, saskaņā ar kuru Tiesa ļauj papildināt līgumu, aizstājot negodīgo noteikumu ar dispozitīvu valsts tiesību normu, lai līgums varētu pastāvēt, nav piemērojams šajā lietā un strīdīgie noteikumi neizraisa aizdevuma līgumu spēkā neesamību kopumā. Atšķirībā no situācijas, kas tika aplūkota lietā, kurā ir pasludināts spriedums *Kásler* un *Káslerné Rábai*, izskatāmajās lietās aizdevuma līgumi var pastāvēt bez noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu un tādējādi valsts tiesai nav pienākuma atzīt līguma spēkā neesamību kopumā, un dispozitīva valsts tiesību norma nav jāpiemēro, lai novērstu, ka *patērētājam* tiek radītas "īpaši nelabvēlīgas sekas".

b) Par LEC 693. panta 2. punkta kā dispozitīvas tiesību normas piemērošanu

121. No *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu neizriet, ka *LEC* 693. panta 2. punkts ir dispozitīva tiesību norma. Proti, vienkārša šīs tiesību normas lasīšana ļauj konstatēt, ka pusēm ir jāpanāk skaidra vienošanās, lai to varētu piemērot, un līdz ar to minēto tiesību normu nevar piemērot šādas vienošanās neesamības gadījumā. Savukārt *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) atsaucas uz iespēju piemērot šo tiesību normu "dispozitīvā veidā", nelemjot par to, vai tā ir dispozitīva tiesību norma. Katrā ziņā valsts tiesai ir jāizvērtē, vai šī tiesību norma ir dispozitīva tiesību norma.

122. Šajā ziņā ir jāatgādina Tiesas virspalātas spriedums apvienotajās lietās *Gutiérrez Naranjo* u.c. [118], kas attiecās uz "noteikumiem par procentu likmes minimumu", kurus bankas izmantoja ar patērētājiem noslēgtajos hipotekārā aizdevuma līgumos. Šī pati *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) atzina šo noteikumu negodīgumu, kā arī to spēkā neesamību to pārskatāmības trūkuma dēļ, jo aizņēmējiem netika sniegta pietiekama informācija par to praktiskās piemērošanas konkrētām sekām. Tomēr *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) nosprieda, ka noteikumi par procentu likmes minimumu paši par sevi bija likumīgi un ierobežoja šo noteikumu spēkā neesamības atzīšanas atpakaļejošo spēku [119]. Jautājumi, kurus Spānijas tiesa uzdeva Tiesai, bija par to, vai ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu bija saderīgs ar atlīdzināšanu saistīto seku, kuras izraisīja tiesas atzinums par šo noteikumu negodīgumu, ierobežojums laikā, tās attiecinot vienīgi uz summām, kuras ir tikušas nepamatoti samaksātas pēc tiesas nolēmuma, ar kuru ir atzīts šis negodīgums, pasludināšanas. Tiesa atbildēja, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka līguma noteikums, kas atzīts par negodīgu, principā ir uzskatāms par tādu, kas nekad nav pastāvējis, un tādējādi tam nevar būt nekādas ietekmes attiecībā uz patērētāju.

123. Līdz ar to tiesas konstatējumam par šāda noteikuma negodīgumu principā būtu jāizraisa tāda patērētāja *tiesiskā un faktiskā stāvokļa atjaunošana, kāds tam būtu bijis, ja šī noteikuma nebūtu bijis*. Tāpat Tiesa nosprieda, ka, lai gan dalībvalstīm, izmantojot savas valsts tiesības, ir jādefinē kārtība, kādā tiek konstatēts līgumā ietverta noteikuma negodīgums un materializējas šīs konstatācijas konkrētās juridiskās sekas, tomēr šādai konstatācijai ir jāļauj *atjaunot juridisko un faktisko stāvokli, kāds patērētājam būtu bijis, ja šī negodīgā noteikuma nebūtu bijis*, it īpaši, nosakot tiesības uz tāda labuma atmaksāšanu, kuru, pamatojoties uz šo negodīgo noteikumu, patērētājam par sliktu ir guvis pārdevējs vai piegādātājs [120].

124. Man ir jāsecina, ka no šīs judikatūras izriet, ka par spēkā neesošu atzīts noteikums ir uzskatāms par tādu, kas nekad nav pastāvējis un nav radījis nekādas sekas. Tādējādi Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta piemērošanas sekas – kā ir norādījusi Komisija savos rakstveida apsvērumos – būtu tādas, ka, ja valsts tiesa atzītu noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu spēkā neesamību, hipotekārās piedziņas procesu nevarētu uzsākt vai arī, ja tas ir uzsākts, to nevarētu turpināt, jo reģistrā ierakstītā

118 C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:980.

119 Tādējādi tika noteikts atmaksāšanas pienākums patērētājiem nevis no strīdīgo līgumu noslēgšanas dienas, bet gan no dienas, kad tika pasludināts tiesas nolēmums, ar kuru ir atzīts noteikumu negodīgums.

120 Spriedums, 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo* u.c. (C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:980, 61. un 66. punkts).

līgumslēdzēju pušu vienošanās un atsauce uz pirmstermiņa izbeigšanu ir tikušas atzītas par negodīgām un tādējādi tās nerada nekādas sekas. Tāpat ir jānorāda, ka, lai arī varētu novērst noteikuma spēkā neesamību, piemērojot minimālo ikmēneša maksājumu skaitu, kas ir noteikts *LEC* 693. panta 2. punktā, tas nozīmētu *de facto* atļaut valsts tiesām grozīt minēto noteikumu [121]. Kā spriedumā *Gutiérrez Naranjo* u.c. atgādināja Tiesa, "valsts tiesai nevar tikt atļauts koriģēt negodīgo noteikumu saturu, izņemot, lai mazinātu preventīvo iedarbību, ko attiecībā uz pārdevējiem vai piegādātājiem rada vienkārša šādu negodīgu noteikumu nepiemērošana patērētājam" [122].

125. No tā izriet, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ierosinātā grozījuma veikšana ir darbība, kas nenovēršami ietver noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu iekļaušanu, pārrakstīšanu, grozīšanu vai pārformulēšanu. Šāda noteikuma grozīšana, pirmkārt, nav saderīga ar iesniedzējtiesas minētās *blue pencil test* prasībām, jo tā ir uzskatāma par "grozīšanu glābšanas nolūkā", ko nepieļauj Direktīva 93/13. Otrkārt, šāda grozījumu izdarīšana Tiesas pastāvīgajā un līdz šim iedibinātajā judikatūrā ir aizliegta, un tam ir izšķiroša nozīme, sniedzot atbildi uz šajās lietās uzdotajiem jautājumiem.

126. Visbeidzot rodas jautājums par to, vai *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) pamatoti norāda, ka vienīgi apstāklis, ka parādnieki patērētāji nevarētu izmantot hipotekārās piedziņas procesuālās priekšrocības, ņemot vērā Tiesas judikatūru, kas izklāstīta šo secinājumu 80.–82. punktā, attaisno strīdīgo noteikumu svītrošanu, aizstājot tos ar dispozitīvu valsts tiesību normu vai – attiecīgā gadījumā – dispozitīvā veidā piemērojot tiesību normu, kura tāda nav [123].

c) Vai pēc noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīguma konstatējuma hipotekārās piedziņas procesa priekšrocības attaisno hipotekārās piedziņas procesa turpināšanu?

127. Atgādinājumam norādu, ka no *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu piektā pamata izriet, ka hipotekārās piedziņas procesā parādniekiem piešķirtās priekšrocības ļaujot valsts tiesām pamatot šī procesa turpināšanu pēc noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīguma konstatējuma.

128. Šajā ziņā Komisija savos rakstveida apsvērumos apgalvo, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) 2016. gada 18. februāra spriedumā, kas ir minēts arī tās lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, ir norādījusi, ka "*tātad nevarētu bez nosacījumiem un visos gadījumos apgalvot, ka lēmums turpināt hipotekāro piedziņu pārtērētajam ir nelabvēlīgāks*" [124]. Komisija no tā secināja, ka "nespēja bez atrunām apgalvot", ka hipotekārās piedziņas turpināšana ir nelabvēlīga patērētājam, ticamības līmeņa ziņā nav pielīdzināma apgalvojumam, ka jebkurā gadījumā hipotekārā piedziņa ir nepārprotami izdevīgāka patērētājam. Tādēļ apgalvojums, ka hipotekārās piedziņas turpināšana ir patērētāja interesēs, ir jāuztver vismaz ar piesardzību un tas ir atkarīgs no konkrētās lietas apstākļiem. Komisija piebilda, ka, ciktāl noteikumus par kredīta pirmstermiņa atmaksu, kas ļauj bankām izmantot hipotekāro piedziņu, apstrīdēja patērētāji, ir pamats uzskatīt, ka patērētājiem, kas ceļ šādu prasību, tiek sniegta juridiskā palīdzība un viņi vēlas aizsargāt savas intereses, nevis tām kaitēt.

121 Iesniedzējtiesa lietā C-179/17 norāda, ka "pat gadījumā, ja neraugoties uz iepriekšējā punktā izklāstīto, *LEC* 693. panta 2. punkta dispozitīva piemērošana būtu jāuzskata par praktizējamu *in abstracto*, rodas jauna problēma: šajā tiesību normā burtiski ir paredzēts, ka "visu maksājamo summu, ko veido pamatsumma un procenti, aizdevējs var pieprasīt tad, *ja ir vienošanās par to, ka tiks veikta pilnīga samaksa* gadījumā, ja netiks veikti vismaz trīs ikmēneša maksājumi [..], un *šī vienošanās* ir iekļauta aizdevuma aktā". Citiem vārdiem sakot, vienošanās esamība ir viens no šīs tiesību normas piemērošanas pamatnosacījumiem. Protams, līguma noslēgšanas brīdī vienošanās tika panākta, bet tā tieši tika atzīta par negodīgu un spēkā neesošu un līdz ar to nederīgu (tā tika svītrota no līguma un atzīta par nerakstītu). Tādējādi ir acīmredzami, ka *LEC* 693. panta 2. punkts attiecas uz derīgas un efektīvas vienošanās pastāvēšanu, nevis uz negodīgu un spēkā neesošu vienošanos. Pretējā gadījumā, *ja uzskata, ka nav nozīmes tam, vai līgums ir negodīgs, tiek rasts absurds risinājums, kad saskaņā ar attiecīgo judikatūru līgumu varētu izbeigt pirms termiņa neatkarīgi no līguma noteikuma satura (un, iespējams, tā negodīguma). Tiesību akti attiecībā uz patērētāju tiesību aizsardzību zaudētu savu saturu* un, šķiet, to aizsardzība tiktu būtiski vājināta". Mans izcēlums. Skat. šo secinājumu 17., 34., 111. un 121. punktu, kā arī 101. zemsvītras piezīmi. Skat. arī manu secinājumu lietā C-486/16 55. punktu.

122 Spriedums, 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo* u.c. (C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:980, 60. punkts).

123 Šajā ziņā atgādinu, ka valsts tiesai ir jālemj par to, vai tiesību norma ir dispozitīva tiesību norma.

124 Skat. minētā lēmuma apelācijas sūdzības otrā pamata 8. punktu.

129. Es piekrītu Komisijas viedoklim. Pat ja, lasot *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) izklāstītās tiesību normas, es konstatēju procesuālās priekšrocības, ko sniedz hipotekārās piedziņas process, es tomēr šaubos, vai šīs priekšrocības attiecas uz "visiem" patērētājiem bez izņēmuma [125]. Tiesa acīmredzami nevar atbildēt uz šo jautājumu, kas attiecas tikai uz valsts tiesībām. Tomēr man šķiet, ka es pamatoti varu dalīties savās šaubās par *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) izklāstīto situāciju, kuru es aprakstīšu ar divu piemēru palīdzību [126].

130. Vispirms aplūkosim situāciju, kurā atrodas jauns pāris "P un M", kuriem nav bērnu. Viņi abi ir studējuši augstskolā. 2000. gadā viņi no bankas saņem hipotekāro aizdevumu mājokļa iegādei. Šis aizdevums 180 000 EUR apmērā ir piešķirts uz 30 gadiem. 2007. gadā viņi nolemj iegādāties otru mājokli un saņem otro hipotekāro aizdevumu 80 000 EUR apmērā uz piecpadsmit gadiem. 2012. gadā ekonomiskās krīzes laikā M zaudē darbu, un pāris vairs nespēj atmaksāt divus hipotekāros aizdevumus. Dažus mēnešus vēlāk, pēc septiņu ikmēneša maksājumu neveikšanas par pirmo aizdevumu, banka iesniedz pieteikumu par hipotekāro piedziņu. Valsts tiesa, veicot negodīgu noteikumu pārbaudi, konstatē noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīgumu. Tomēr ar vecāku palīdzību un pārdodot otro mājokli, pārim pirms izsoles datuma izdodas atbrīvot savu galveno mājokli no hipotēkas, pārskaitot bankai precīzu parāda summu. Šis pāris varētu pārstāvēt to patērētāju daļu, kas izmanto hipotekārās piedziņas procesuālās priekšrocības.

131. Tagad aplūkosim situāciju, kādā atrodas pāris "J un L". J strādā būvniecības nozarē un L – pakalpojumu sniegšanas nozarē. 2000. gadā, neraugoties uz ierobežoto maksātspēju, viņi saņem no bankas hipotekāro aizdevumu 100 000 EUR apmērā, lai finansētu mājokļa iegādi. Šis aizdevums ir piešķirts uz 26 gadiem, un ikmēneša maksājuma apjoms pārsniedz pusi no viņu ikmēneša ienākumiem. 2004. un 2007. gadā viņiem piedzimst divi bērni. 2012. gadā ekonomiskās krīzes laikā J zaudē darbu. Kādu laiku viņš saņem bezdarbnieka pabalstu, bet, beidzoties pabalstam, ar vienu algu pāris nevar pildīt savas atmaksāšanas saistības. Pēc desmit neveiktiem ikmēneša maksājumiem banka pieprasa hipotekāro piedziņu. Izpildes tiesa, novērtējot noteikumus, konstatē noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīgumu. Pārim nav ietaupījumu, kas ļautu atbrīvot viņu īpašumu, samaksājot nesamaksāto summu līdz dienai, kad tas tiks pārdots izsolē. Ņemot vērā Tiesas judikatūru, valsts tiesa nolemj apturēt hipotekāro piedziņu un uzdot Tiesai prejudiciālus jautājumus.

132. Vai šajā otrajā gadījumā ir jāuzskata, ka pāris var izmantot hipotekārās piedziņas sniegtās priekšrocības? Apstiprinošas atbildes pamatā būtu doma, ka tas var veikt nesamaksātos ikmēneša maksājumus un tātad atbrīvot savu nekustamo īpašumu, bet tas tā nav šajā gadījumā. Vai šim pārim, izņemot šīs procesuālās priekšrocības, kuras tas, ņemot vērā tā nedrošo ekonomisko stāvokli, iespējams, nevarēs izmantot, ir dota, piemēram, iespēja pārskatīt parādu hipotekārās piedziņas procesa posmā? Es tā nedomāju.

133. Katrā ziņā neatkarīgi no patērētājiem dotās iespējas attiecīgā gadījumā izmantot hipotekārās piedziņas procesā paredzētās priekšrocības, manuprāt, nav apstrīdams, ka, ņemot vērā šo secinājumu 65.–82. punktā atgādināto Tiesas judikatūru attiecībā uz noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīguma konstatējuma tvērumu, šādas priekšrocības ietekme uz atbildi, kas ir sniedzama uz izskatāmajiem jautājumiem un attiecas uz secinājumiem, kuri ir jāizdara no strīdīgā noteikuma negodīguma konstatējuma, šķiet, ir vismaz nenoteikta. Tādējādi, balstoties uz šo judikatūru, es uzskatu, ka valsts tiesa, kas ir konstatējusi noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīgumu, nevar uzsākt vai attiecīgā gadījumā turpināt pret parādnieku patērētāju uzsākto hipotekārās piedziņas procesu, pat ja tā uzskata, ka šis process viņam ir labvēlīgāks.

125 No lietas materiāliem izriet, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) 2015. gada 23. decembra un 2016. gada 18. februāra spriedumos, kas minēti šo secinājumu 26. punktā, tiesnesis *M. Francisco Javier Orduña Moreno* sniedza atšķirīgus atzinumus un norādīja uz *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) spriedumu nesaderību ar Savienības tiesībām. Pieejams http://www.poderjudicial.es/search/openDocument/d9586b9875f1d9f4. Skat. 8.–17. lpp. Skat. arī manu secinājumu lietās C-92/16 un C-167/16 26. punktu, kā arī manu secinājumu lietā C-486/16 21. zemsvītras piezīmi.

126 Proti, doma par šo *pirmo piemēru* man ienāca prātā tiesas sēdes laikā, kad Spānijas valdība, norādot uz neizdevīgo situāciju, ko patērētājam rada tiesvedība, kurā lietu izskata pēc būtības, atsaucās uz līdzīgu iespējamu gadījumu.

d) Par iespēju informēt patērētāju par priekšrocībām, kuras sniedz hipotekārās piedziņas procesa turpināšana: spriedums Pannon GSM

134. Kā esmu norādījis šo secinājumu 128. punktā, no *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu neizriet, ka hipotekārā piedziņa, kas uzsākta, pamatojoties uz negodīga noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu, vienmēr sniedz priekšrocības parādniekam patērētājam. Gadījumā, ja valsts tiesa tomēr uzskatītu, ka patērētājs var izmantot minētās priekšrocības, tai būtu pienākums informēt par tām patērētāju. Patērētājs, apspriedies ar savu advokātu, varētu izteikt savu nodomu neatsaukties uz minētā noteikuma negodīgo un nesaistošo raksturu, kā tas ir manis minētajā pirmajā piemērā attiecībā uz pāri "P un M".

135. Šajā ziņā atgādinu, ka Tiesa spriedumā *Pannon GSM*, atgādinājusi, ka valsts tiesai ir jānodrošina ar Direktīvas 93/13 noteikumiem sasniedzamās aizsardzības lietderīgā iedarbība, nosprieda, ka, pildot pienākumu pēc savas ierosmes pārbaudīt negodīgus noteikumus, "valsts tiesai saskaņā ar direktīvu nav jāizvairās no [minētās direktīvas] noteikumu piemērošanas, ja patērētājs pēc šīs tiesas norādījuma nevēlas celt prasību par noteikumu negodīgo un nesaistošo raksturu" [127]. Spriedumā *Banif Plus Bank* Tiesa apstiprināja šo spriedumu un precizēja, ka patērētājam dotā iespēja izteikties par šo jautājumu arī atbilst valsts tiesai esošajam pienākumam attiecīgā gadījumā ņemt vērā patērētāja pausto gribu, ja, apzinoties, ka negodīga klauzula nav saistoša, patērētājs tomēr norāda uz savu iebildi, ka tā tiek ignorēta, tādējādi dodot brīvu un nepārprotamu piekrišanu attiecīgajai klauzulai [128].

136. Pamatojoties uz visiem iepriekš minētajiem apsvērumiem, es ierosinu uz otro prejudiciālo jautājumu lietā C-70/17 un pirmo jautājumu lietā C-179/17 atbildēt, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā tāda valsts tiesu judikatūra, saskaņā ar kuru gadījumā, ja valsts tiesa ir konstatējusi noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīgumu, atbilstoši minētajam noteikumam uzsāktais hipotekārās piedziņas process tomēr var tikt turpināts, dispozitīvi piemērojot tādu valsts tiesību normu kā *LEC* 693. panta 2. punkts, ciktāl šis process var būt labvēlīgāks patērētājiem nekā tiesvedībā, kurā lietu izskata pēc būtības, pasludināta nelabvēlīga nolēmuma izpilde, ja vien patērētājs, kuru valsts tiesa ir pienācīgi informējusi par noteikuma nesaistošo raksturu, brīvprātīgi un apzināti dod savu piekrišanu un pauž nodomu neatsaukties uz šī noteikuma negodīgo un nesaistošo raksturu.

6. Par otro un trešo jautājumu lietā C-179/17

137. Ņemot vērā manis ierosināto atbildi uz pirmo prejudiciālo jautājumu, uzskatu, ka uz otro un trešo jautājumu, kas attiecas uz Spānijas tiesību interpretāciju, nav jāatbild, jo tas ir jādara valsts tiesai.

C. Noslēguma piezīme

138. Es vēlos formulēt pēdējo piezīmi. Kā izriet no Direktīvas 93/13 sestā apsvēruma, "lai atvieglotu iekšējā tirgus izveidošanu un aizsargātu pilsoni kā patērētāju, tam iegādājoties preces un pakalpojumus atbilstoši līgumiem, kurus reglamentē citu dalībvalstu tiesību akti, ir būtiski no šiem līgumiem svītrot negodīgus noteikumus". Esmu pārliecināts, ka ierosinātais risinājums ļauj saglabāt patērētāju tiesību aizsardzības iedibinājumu, kas pašlaik ir stiprs un saskaņots, un tādējādi nostiprināt iekšējo tirgu. Šī iemesla un visu iepriekš minēto iemeslu dēļ es aicinu Tiesu apstiprināt savu judikatūru.

127 Spriedums, 2009. gada 4. jūnijs, *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 33. punkts).

128 Spriedums, 2013. gada 21. februāris, *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 27. un 35. punkts).

VI. Secinājumi

139. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, es ierosinu Tiesai uz *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa, Spānija) un *Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 1, Spānija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Lietā C-70/17:

Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 6. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam pretrunā ir, ja valsts tiesa, konstatējusi tāda līguma noteikuma negodīgumu, ar ko ir atļauts pieprasīt hipotekārā aizdevuma līguma pirmstermiņa izbeigšanu, it īpaši gadījumā, ja nav veikts tikai viens ikmēneša maksājums, var saglabāt daļēju šī līguma noteikuma spēkā esamību, svītrojot tikai pirmstermiņa izbeigšanas iemeslu, kura dēļ tas ir negodīgs.

2) Lietās C-70/17 un C-179/17:

Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā tāda valsts tiesu judikatūra, saskaņā ar kuru gadījumā, ja valsts tiesa ir konstatējusi noteikuma par kredīta pirmstermiņa atmaksu negodīgumu, atbilstoši minētajam noteikumam uzsāktais hipotekārās piedziņas process tomēr var tikt turpināts, dispozitīvi piemērojot tādu valsts tiesību normu kā 2000. gada 7. janvāra *Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil* (Civilprocesa likums 1/2000) 693. panta 2. punkts, tā redakcijā, kas piemērojama pamatlietām, ciktāl šis process var būt labvēlīgāks patērētājiem nekā tiesvedībā, kurā lietu izskata pēc būtības, pasludināta nelabvēlīga nolēmuma izpilde, ja vien patērētājs, kuru valsts tiesa ir pienācīgi informējusi par noteikuma nesaistošo raksturu, brīvprātīgi un apzināti dod savu piekrišanu un pauž nodomu neatsaukties uz šī noteikuma negodīgo un nesaistošo raksturu.